

DEN EUROPEISKE PAKTEN OM REGIONS- ELLER MINORITETSSPRÅK

**Ekspertkomiteens rapport
Framlagt for Europarådets ministerkomité
i samsvar med paktens artikkel 16**

Fjerde rapport

NORGE

I samsvar med artikkel 16 paragraf 3 i pakten avgir ekspertkomiteen opprettet ved Den europeiske pakten om regions- og minoritetsspråk sin fjerde rapport om anvendelsen av pakten i Norge, til Europarådets ministerkomité. Rapporten inneholder forslag til anbefalinger som skal tas opp av Ministerkomiteen for Norge. Den norske regjering har fått mulighet til å gi sine kommentarer til innholdet, i samsvar med artikkel 16 paragraf 3 i pakten. Den europeiske pakten om regions- og minoritetsspråk fastsetter en kontrollordning med henblikk på å evaluere hvordan en part anvender pakten, for om nødvendig å gi anbefalinger om forbedring av partens lovgivning, politikk og praksis. Det sentrale elementet i denne framgangsmåten er ekspertkomiteen opprettet ved paktens artikkel 17. Komiteens hovedformål er å avgis rapport til Ministerkomiteen om en parts oppfyllelse av sine forpliktelser, undersøke den faktiske situasjonen med hensyn til regions- eller minoritetsspråk i staten samt eventuelt oppmuntre parten til gradvis å nå et høyere forpliktelsesnivå.

Med henblikk på å lette dette arbeidet har Ministerkomiteen, i samsvar med artikkel 15 paragraf 1, fastsatt en ramme for etterfølgende periodiske rapporter som partene skal framlegge for Generalsekretæren. Statene bør offentliggjøre rapportene. I henhold til denne rammen skal staten redegjøre for den konkrete gjennomføringen av pakten og den generelle politikk for språkene som er beskyttet etter del II. Staten skal også redegjøre for alle tiltak som er truffet ved gjennomføringen av bestemmelsene valgt for hvert språk som er beskyttet i henhold til paktens del III. Komiteens første oppgave er derfor å gjennomgå opplysningene i den periodiske rapporten for alle de relevante regions- eller minoritetsspråkene på vedkommende stats territorium.

Komiteens rolle er å vurdere gjeldende lover og forskrifter og den faktiske praksis i hver enkelt stat med hensyn til regions- eller minoritetsspråk. Komiteens arbeidsmetoder er utarbeidet i samsvar med dette. Komiteen innhenter opplysninger fra de respektive myndigheter samt fra uavhengige kilder i staten for å få en mest mulig korrekt oversikt over den faktiske språksituasjonen. Etter at komiteen har foretatt en foreløpig gjennomgang av den periodiske rapporten, stiller den eventuelt flere spørsmål til hver enkelt berørt part om saker den finner uklare eller utilstrekkelig opplyst i selve rapporten. Denne skriftlige framgangsmåten følges normalt opp av et besøk på stedet av en delegasjon fra komiteen, i den aktuelle staten. Under dette besøket møter delegasjonen organer og organisasjoner som arbeider med bruken av de aktuelle språkene, og rådfører seg med myndighetene om saker den er blitt gjort oppmerksom på.

Når denne prosessen er avsluttet, vedtar ekspertkomiteen sin egen rapport. Denne rapporten framlegges for Ministerkomiteen sammen med forslag til anbefalinger som sistnevnte kan velge å oversende parten.

INNHold

Kapittel 1 - Bakgrunnsinformasjon	3
1.1 Norges ratifikasjon av pakten.....	3
1.2. Presentasjon av situasjonen for regions- eller minoritetsspråk i Norge: Oppdatering	4
1.3 Særlige spørsmål i forbindelse med evalueringen av rapporten	6
Kapittel 2. Ekspertkomiteens konklusjon med hensyn til hvordan statens myndigheter har reagert på anbefalingene fra Ministerkomiteen (RecChL(2007)3)	8
Kapittel 3 – Ekspertkomiteens evaluering med hensyn til paktens del II og III	10
3.1. Evaluering med hensyn til paktens del II	10
3.2. Evaluering med hensyn til paktens del III.....	26
Kapittel 4 – Konklusjoner og forslag til anbefalinger	39
4.1 Ekspertkomiteens funn i fjerde overvåkingsperiode	39
4.2 Forslag til anbefalinger på grunnlag av resultatene fra fjerde overvåkingsperiode	41

Kapittel 1 - Bakgrunnsinformasjon

1.1 Norges ratifikasjon av pakten

1. Norge undertegnet Den europeiske pakten om regions- og minoritetsspråk (heretter kalt pakten) 5. november 1992 og deponerte sitt ratifikasjonsdokument 10. november 1993. Pakten trådte i kraft i Norge 1. mars 1998. I samsvar med paktens artikkel 15 paragraf 2 framla norske myndigheter sin fjerde periodiske rapport for Europarådets generalsekretær 1. juli 2008. Ratifikasjonsdokumentet finnes i vedlegg I til denne rapporten.

2. Denne fjerde evalueringsrapporten bygger på opplysninger innhentet av ekspertkomiteen ut fra den fjerde periodiske rapporten fra Norge, samt gjennom intervjuer avholdt med representanter for regions- eller minoritetsspråkene i Norge og norske myndigheter under besøk på stedet, som fant sted mellom 3. og 6. februar 2009. I samsvar med paktens artikkel 16 paragraf 2 mottok ekspertkomiteen også skriftlige kommentarer angående situasjonen for kvensk, lulesamisk og sørsamisk.

3. I denne rapporten finnes det detaljerte observasjoner som norske myndigheter oppfordres til å ta hensyn til når de utformer sin politikk for regions- eller minoritetsspråk. På grunnlag av disse detaljerte observasjonene har ekspertkomiteen også opprettet en liste over allmenne forslag til utarbeidelse av et fjerde sett av anbefalinger som Ministerkomiteen skal rette til Norge, som fastsatt i paktens artikkel 16 paragraf 4 (se kapittel 4.2. i denne rapporten).

4. Denne rapporten ble vedtatt av ekspertkomiteen 8. september 2009.

1.2. Presentasjon av situasjonen for regions- eller minoritetsspråk i Norge: Oppdatering

5. Språkene på Norges territorium som er beskyttet i henhold til pakten, er samisk, kvensk og de to ikke-territoriale språkene romani og romanes. Samisk består av de fire språkene nordsamisk, sørsamisk, lulesamisk og østsamisk (skoltesamisk). Ekspertkomiteen viser til de aktuelle nummer i første og andre evalueringsrapport for en alminnelig presentasjon av situasjonen for disse språkene i Norge (jf. ECRML (2001) 6 nr. 7-17 og ECRML (2003) 2 nr. 9-21).
6. Norske myndigheter gir bare grove anslag over antall personer som taler regions- eller minoritetsspråk i Norge. Grunnen til dette er mangelen på offisiell statistikk eller andre pålitelige data over hvor mange som taler språkene. Anslagene når det gjelder personer som taler kvensk, er ikke klare, ettersom myndighetene viser til anslag som varierer mellom 10 000 og 15 000 kvensktalende personer som bor i Norge (se side 4 i fjerde periodiske rapport), og i et annet avsnitt fastholder myndighetene sine tidligere tall på mellom 8 000 til 10 000 kvensktalende (se side 5). Imidlertid fastholder Norske Kveners Forbund/Ruijan Kveeniliitto at det er minst 50 000 - 60 000 kvener i Norge.
7. Som nevnt i den tredje evalueringsrapporten om Norge (nr. 16-17), er det viktig å ha mer pålitelige data om hvor mange som bruker regions- eller minoritetsspråk, og deres geografiske fordeling. Ekspertkomiteen oppfordrer norske myndigheter til å sette i gang slikt arbeid i samarbeid med dem som taler regions- eller minoritetsspråk (jf. for eksempel ekspertkomiteens andre evalueringsrapport om Sverige - ECRML (2006) 4, nr. 13).
8. Norske myndigheter framla for Stortinget en stortingsmelding om språkpolitikk 27. juni 2008¹. Den inneholder blant annet forslag til tiltak for å beskytte og fremme regions- eller minoritetsspråk i Norge. Stortingsmeldingen ble drøftet i Stortinget 28. april 2009. Den vil bli omtalt på relevante steder i denne rapporten.
9. Norske myndigheter framla også for Stortinget en stortingsmelding om samepolitikk 30. mai 2008². Stortingsmeldingen ble drøftet i Stortinget 12. juni 2009. Den vil bli omtalt på relevante steder i denne rapporten.

Kvensk

10. Kvensk består av en rekke dialekter. Kvensk slik det tales i Porsanger, utgjør den eldste dialekten. Den vestlige dialekten tales i Troms, Alta og Vest-Finnmark, og den østlige dialekten brukes i Øst-Finnmark. Grammatikken og ordforrådet ligger nært meänkieli, som tales i Tornedalen i Sverige (se nr. 13 i ekspertkomiteens tredje evalueringsrapport).
11. Under besøket på stedet fikk ekspertkomiteen opplyst at mange kvener har flyttet til Sør-Norge, særlig til Oslo. Representanter for språkbrukerne hevder at det bor mange tusen kvensktalende i Oslo. Ekspertkomiteen inviterer myndighetene til å utrede antall kvensktalende og deres geografiske fordeling, for å utarbeide en tilstrekkelig strukturert politikk for å støtte det kvenske språket.

---

¹ St.meld. nr. 35 (2007-2008) Mål og mening

² St.meld. nr. 28 (2007-2008) Samepolitikken

Romani og romanes

12. Opplysningene som er gitt om språkene romani og romanes, er identisk med de som er gitt i forrige periode, og antall romanestalende er fortsatt usikkert (se nr. 14 i ekspertkomiteens tredje evalueringsrapport).

13. Ekspertkomiteen ble informert om at romanispråket³ er nesten utdødd i Norge, og at det i hovedsak tales av eldre personer. Under besøket på stedet uttrykte representanter for romanitalende ønske om muligheten til å få undervisning på sitt språk.

Samiske språk *Nordsamisk*

14. Territoriet der del III får anvendelse for nordsamisk, består av seks kommuner. Én av disse, Kåfjord, ligger i Troms fylke, mens de andre ligger i Finnmark fylke. Ekspertkomiteen besluttet å granske situasjonen for nordsamisk i Kåfjord i denne overvåkingsperioden mer inngående, ettersom de tidligere overvåkingsperiodene har konsentrert seg om samiske institusjoner som ligger i kommunene i Finnmark.

Lulesamisk og sørsamisk

15. Kommunen Tysfjord (Nordland), der lulesamisk er i bruk, og kommunen Snåsa (Nord-Trøndelag), der sørsamisk er i bruk, ble innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk fra henholdsvis januar 2006 og januar 2008, og sameloven er endret i samsvar med dette⁴. Mulige konsekvenser av denne innlemmelsen skisseres nærmere i avsnitt 1.3 nedenfor.

16. Lulesamisk tales i Norge og Sverige. I Norge finnes det rundt 500 aktive språkbrukere, og de fleste av dem bor i Tysfjord. Under besøket på stedet ble ekspertkomiteen informert om at hos den unge generasjonen blir lulesamisk sjelden brukt i dagliglivet. Det ble påpekt for ekspertkomiteen at selv om språket brukes på institusjoner (skoler, kommuneadministrasjon, kultursentra o.l.), gir det grunn til bekymring at det brukes så sjelden i dagliglivet.

17. Sørsamisk snakkes i Norge og Sverige, men bare av noen få hundre personer til sammen i de to landene. I Norge er de sørsamisktalende spredt over et område som omfatter deler av fire fylker.

18. I henhold til informasjonen som er gitt i fjerde periodiske rapport, har Arbeids- og inkluderingsdepartementet økt Sametingets budsjett for 2008 med 5 millioner NOK, for å dekke utgiftene til å innlemme Snåsa kommune i forvaltningsområdet for samisk språk.

---

³ *Romani* er den betegnelsen som romanifolket/taterne bruker om sitt språk. Lingvistisk sett er dette et "blandingsspråk", med hovedsakelig norsk oppbygning, og enkelte hovedsakelig leksikalske elementer fra "bøyningsspråket romani" (*inflected romani*). I en norsk kontekst er "bøyningsspråket romani", såkalt "sigøynerspråk" som tales av romfolk, i forskjellige varianter over hele Europa og utenfor, kalt *romanes*.

⁴ Før innlemmelsen av Tysfjord var kommunene i det samiske forvaltningsområdet tatt med i selve loven. Men for å unngå å måtte revidere sameloven hver gang en ny kommune ble innlemmet i det samiske forvaltningsområdet, ble benevnelsen av de faktiske kommunene flyttet til en sekundær forskrift.

19. Ekspertkomiteen gjentar problemstillingen som ble tatt opp i tidligere overvåkingsperioder angående den utsatte stillingen til lulesamisk og sørsamisk, og behovet for at myndighetene kan treffe intensive tiltak for å beskytte og fremme disse språkene.

Skoltesamisk (østsamisk)

20. Når det gjelder skoltesamisk ba ekspertkomiteen i forrige overvåkingsperiode om mer omfattende opplysninger fra myndighetene om den historiske og den nåværende forekomsten av skoltesamisk i Norge, om antall skoltesamisktalende og om hvorvidt det var vedtatt eller planlagt tiltak med henblikk på å verne skoltesamisk språk og kultur.

21. Ekspertkomiteen har fått opplyst at skoltesamisk er nesten utdødd i Norge, men at det tales av rundt 400 personer i Finland. Norske myndigheter fastslår i sin fjerde periodiske rapport at de har støttet opprettelsen av Østsamisk museum i Neiden i Sør-Varanger, og at det vil bli åpnet en ny bygning i 2009. Østsamisk museum er blitt valgt av Sametinget som det samiske tusenårsstedet.

22. Ekspertkomiteen ble under et besøk på stedet opplyst om at det er en gryende interesse blant folk i området for å lære skoltesamisk. I tredje overvåkingsperiode fikk ekspertkomiteen opplyst at det var planlagt et utdanningsprosjekt for undervisning i skoltesamisk (se tredje evalueringsrapport, ECRML (2007) 3, nr. 23, og også den andre evalueringsrapporten, ECRML (2003)2, nr. 70). Ekspertkomiteen inviterer myndighetene til å finne måter å oppfylle behovet for opplæring i skoltesamisk på, for eksempel gjennom samarbeid med Finland. Regjeringen fastslår i stortingsmeldingen om samepolitikken at Østsamisk museum skal være et viktig senter for å revitalisere østsamisk/skoltesamisk språk og kultur, og for kulturell utveksling og samarbeid på tvers av grensene, med skoltesamer i Finland og Russland.

Pitesamisk

23. Ekspertkomiteen har fått opplyst at pitesamisk, også kjent som arjeplogsamisk, som har mye til felles med lulesamisk, har få brukere i Norge. Et pitesamisk senter, *Duoddará ráffe*, ble opprettet i Beiarn i 2003, med den oppgaven å sikre og utvikle pitesamisk språk, kultur og identitet på det historiske pitesamiske området. Ekspertkomiteen inviterer norske myndigheter til å skaffe mer informasjon om pitesamene i neste periodiske rapport.

1.3 Særlige spørsmål i forbindelse med evalueringen av rapporten

Kvensk

24. Ekspertkomiteen har fått opplyst at til tross for de tiltakene myndighetene har truffet siden siste overvåkingsperiode, er situasjonen for kvensk fortsatt prekær. Ekspertkomiteen forstår det slik at standardiseringsprosessen er satt i gang etter at Kvensk språkråd ble opprettet. Men parallelt med dette er det også behov for andre tiltak i mellomtiden for å fremme språket, slik som tilrettelegging for kvensk i skolen, herunder voksenopplæring, og å styrke dets stilling i kringkasting og litteratur. Det ser imidlertid ut til å være et sterkt behov for større innsats i arbeidet for å standardisere språket.

Status for lulesamisk og sørsamisk

25. Sameloven definerer forvaltningsområdet for samisk språk som et område der konsentrasjonen av samisktalende berettiger særlige tiltak. Dette området omfatter fra begynnelsen av kommunene Karasjok, Kautokeino, Nesseby, Porsanger, Tana og Kåfjord. Ekspertkomiteen har i sin forrige rapport ansett forvaltningsområdet for samisk språk som det området der del III får anvendelse. Fra januar 2006 har Tysfjord kommune vært innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. I 2008 ble Snåsa kommune også innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Det oppstår derfor spørsmål om del III også bør få anvendelse på nye områder som er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk, noe som innebærer at lulesamisk og sørsamisk dermed blir "del III-språk".

26. Det norske ratifikasjonsdokumentet fastslår at de valgte paragrafer og underparagrafer som er nevnt, *"får anvendelse på samisk språk i samsvar med artikkel 3 paragraf 1"*. De periodiske rapportene angir at Norge har tolket dette som samisk brukt i forvaltningsområdet for samisk språk, noe som så langt har vært nordsamisk.

27. Del II i pakten får anvendelse på alle språk i en stat som hører inn under definisjonen på regions- eller minoritetsspråk i artikkel 1 i pakten. Del III får anvendelse på språk som er særlig utvalgt av ratifiserende stat. Artikkel 3 paragraf 1 fastslår som følger: *Hver av de kontraherende parter skal i sitt ratifikasjons-, vedtakelses- eller godkjennelsesdokument spesifisere hvert regions- eller minoritetsspråk, eller offisielle språk som er mindre utbredt på hele eller deler av dens territorium, og som paragrafene valgt i henhold til Artikkel 2, paragraf 2 skal anvendes på.* Det finnes argumenter som taler for å innlemme lulesamisk og sørsamisk i del III. Ett argument er at ratifikasjonsdokumentet ikke skiller mellom de forskjellige samiske språk, og at det kan hevdes at det derfor ikke er behov for å endre eller gjøre om ratifikasjonsdokumentet slik at det omfatter lulesamisk og sørsamisk. Et annet synspunkt er at ratifikasjonsdokumentet må tolkes slik at det betyr at del III gjelder for samisk som tradisjonelt tales innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, uansett om det er nordsamisk, lulesamisk eller sørsamisk. På ratifikasjonstidspunktet ble samisk ansett å være ett språk med flere dialektvarianter, som nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk. En annen fortolkning av ratifikasjonsdokumentet er at på ratifikasjonstidspunktet var det valgte språket nordsamisk.

28. Ekspertkomiteen oppfordrer norske myndigheter til å avklare spørsmålet om mulig anvendelse av paktens del III på lulesamisk og/eller sørsamisk, og å underrette Europarådet på passende måte.

Kapittel 2. Ekspertkomiteens konklusjon med hensyn til hvordan statens myndigheter har reagert på anbefalingene fra Ministerkomiteen (RecChL(2007)3)

Anbefaling nr. 1:

"Vedta en strukturert politikk for å beskytte og fremme kvensk språk i samarbeid med de kvensktalende, særlig når det gjelder standardisering av kvensk, bedring av undervisningen på/i kvensk på alle aktuelle nivåer og økning av bruken av kvensk i den offentlige sfæren."

29. Ekspertkomiteen er glad for det faktum at Kvensk språkråd er blitt opprettet takket være den økte støtten fra norske myndigheter. I 2006 ble den øremerkede tildelingen økt for å opprette et Kvensk språkråd i forbindelse med at kvensk ble anerkjent som et eget språk. Rådet analyserer for tiden forskjellige strategier for å utvikle en infrastruktur for kvensk språk.

30. Under besøket på stedet fikk ekspertkomiteen opplyst at situasjonen ikke hadde endret seg på grasrotplan og fortsatt var svært prekær, på tross av den offisielle anerkjennelsen av kvensk som et eget språk, samt myndighetenes innsats. Ekspertkomiteen innser at det er nødvendig med ytterligere innsats.

31. Når det gjelder utdanning bemerker ekspertkomiteen at tiltakene som er beskrevet av norske myndigheter, særlig det nye Kunnskapsløftet, der en ny læreplan for finsk som andrespråk er blitt utarbeidet, viser til opplæring i finsk og mer marginalt til kvensk språk. Opplæring i kvensk får ikke tilstrekkelig støtte på dette området.

32. Hva angår media, konstaterer ekspertkomiteen med tilfredshet at norske myndigheter har økt den økonomiske støtten til avisen Ruijan Kaiku i 2008 (NOK 1 182 000).

33. Imidlertid har representanter for kvensktalende under besøket på stedet opplyst ekspertkomiteen om at på tross av denne innsatsen, har myndighetene ikke utarbeidet en strukturert politikk for å beskytte og fremme kvensk.

Anbefaling nr. 2:

"Øke innsatsen med henblikk på å skaffe undervisningsmateriell og utdanne lærere i kvensk, lulesamisk, sørsamisk, romani og romanes."

34. Hva angår kvensk, bemerker ekspertkomiteen at en ny læreplan for finsk som andrespråk er blitt utarbeidet, og omfatter kulturelle elementer fra kvensk kultur. Det ble organisert seminarer i 2007 og 2008 av fylkesmennene i Troms og Finnmark og Høgskolen i Tromsø for finsklærere, der kvensk undervisningsmateriell ble drøftet. Ekspertkomiteen har imidlertid ikke fått opplyst om situasjonen for undervisningsmateriell og lærerutdanning i kvensk er blitt endret siden forrige overvåkingsperiode.

35. Når det gjelder lulesamisk fikk ekspertkomiteen opplyst at to skoler for tiden har undervisning i dette språket. Kultursenteret Árran driver en lulesamisk barnehage, *Árran mannaáárdde*. Opplæring i språket blir derfor i hovedsak gitt via fjernundervisning, som

tilbys av Árran-senteret. Situasjonen for undervisningsmateriell og lærerutdanning er fortsatt utilfredsstillende og det trenges intensive tiltak for å avhjelpe denne situasjonen.

36. Når det gjelder sørsamisk organiserte fylkesmannen i Nordland en konferanse om sørsamisk utdanning i mars 2008, som samlet skoleeiere, lærere, førskolelærere og representanter fra høyere utdanning, for å drøfte undervisningsmateriell, undervisningsmetoder og fjernundervisning. Ekspertkomiteen bemerket under denne overvåkingsperioden at det fortsatt er en tydelig mangel på passende undervisningsmateriell og lærerutdanning for sørsamisk.

37. Når det gjelder romani og romanes har myndighetene rapport om et forsøksprosjekt rettet mot barn på førskolenivå og grunnskolenivå, støttet av myndighetene gjennom Dronning Mauds minne (høgskole for førskolelærerutdanning) og en romaniorganisasjon. Dette vellykkede programmet vil bli forlenget, men det fokuserer på utdanning av barn av romanifolket/tatere og behandler ikke opplæring i romani eller romanes spesielt. Under besøket på stedet møtte ekspertkomiteen representanter for romaniorganisasjonen som er involvert i prosjektet, som uttrykte ønske om å utvikle språket og kulturen. Fram til i dag finnes det dermed ikke noe undervisningsmateriell i romani og romanes, og lærerutdanning er ikke tilgjengelig for disse språkene.

Anbefaling nr. 3:

"Sikre at institusjoner innen sosial- og helseomsorgen innenfor forvaltningsområdet for samisk språk tilbyr tjenester på samisk."

38. Problemer som ble identifisert i forrige periode angående bruken av nordsamisk i helsesektoren, er ikke blitt løst, og norske myndigheter understreker de vanskene man har støtt på ved opplæring av profesjonelle tolker. Sosial- og helsedirektoratet vurderer derfor å endre sin strategi og forsøke å oppfordre samisktalende til å følge grunnopplæring der de bor, i stedet for å følge et høyskoleprogram. Selv om det er ansatt samiske leger, særlig i Kautokeino, gir situasjonen grunn til bekymring og det er behov for en løsning raskt.

39. I 2006 etablerte norske helsemyndigheter et register angående behovene til enkeltpersoner som bruker eller kan bruke kommunale helsetjenester (IPLOS). Målet er å støtte kommunene i å fastslå type og omfang av helsetjenester som hver person skal motta, men også å utarbeide nasjonal statistikk. I tillegg ansatte Helse- og sosialdirektoratet høsten 2007 en samisktalende seniorrådgiver i samfunnsmedisin. Ekspertkomiteen innser at situasjonen på grasrotplan fortsatt ikke er tilfredsstillende.

Anbefaling nr. 4:

"Sikre at folkeregistre og andre offentlige institusjoner godtar samiske navn i korrekt form."

40. Myndighetene erkjenner at bruken av samiske tegn fortsatt er et problem, og at innføringen av nye standarder som støtter samiske tegn, vil ta noe tid før de kan brukes i dette dataregisteret. Myndighetene har underrettet ekspertkomiteen om at en standard for samiske tegn i datateknologi ble vedtatt høsten 2007, med sikte på at de fleste offentlige registre i Norge skulle bli i stand til å bruke samiske tegn innen utgangen av 2009.

Kapittel 3 – Ekspertkomiteens evaluering med hensyn til paktens del II og III

3.1. Evaluering med hensyn til paktens del II

Artikkel 7 – Mål og prinsipper

Med hensyn til regions- eller minoritetsspråk, innenfor de territorier hvor slike språk brukes og i samsvar med hvert språks situasjon, skal partene basere sin politikk, lovgivning og praksis på følgende mål og prinsipper:

- a. anerkjennelse av regions- eller minoritetsspråkene som et uttrykk for kulturell rikdom;*

41. Ekspertkomiteen er blitt underrettet om tre hvitbøker (politiske dokumenter) som Regjeringen framla for Stortinget i 2008: St.meld. nr. 23 Språk bygger broer (Språkstimulering og språkopplæring), St.meld. nr. 28 Samepolitikken og St. meld. nr. 35 Mål og mening (Språkpolitikk). Alle disse politiske dokumentene forfekter beskyttelse og fremming av regions- eller minoritetsspråk i Norge, en politikk som har fått tilslutning fra et stort flertall i Stortinget.

42. I hvitboken om språkpolitikk (Mål og mening) fastslår den norske regjering at "Vidare må språkpolitikken leggja til rette for å verna og fremja språka til nasjonale minoritetar, slik at dei kan bevare og utvikla sin eigen språklege identitet."

Kvensk

43. I den tredje evalueringsrapporten (nr. 26), oppfordret ekspertkomiteen myndighetene til å videreføre og styrke dialogen med kvensktalende. Som angitt av myndigheten, er det gitt støtte, i overveiende grad økonomisk, til utviklingen av språk- og kulturvirksomhet gjennom styrking av Kvensk institutt og opprettelsen av Kvensk språkråd. Imidlertid har kvensktalende underrettet ekspertkomiteen om at de ikke er blitt rådspurt av myndighetene, og det er rom for forbedring i denne henseende.

Romani og romanes

44. Selv om ekspertkomiteen bekreftet i sin tidligere evalueringsrapport (nr. 27-28) at offentlige myndigheter har vist vilje til å støtte både romani og romanes og den kultur de gjenspeiler, i samarbeid med representanter for romani- og romanestalende, anså de at det var rom for forbedring. Ekspertkomiteen viste særlig til vedtak av lovgivningsmessige tiltak for å fremme og beskytte romani og romanes.

45. I sin fjerde periodiske har norske myndigheter rapportert om et forskningsprogram⁵ og kulturprosjekter, samt om tildelingen av 75 millioner NOK til et fond for romanifolk etter et

---

⁵ Program med tittelen "Romanifolkets kultur, språk og opprinnelse", som har vært aktivt fra 2004 til 2008.

vedtak i Stortinget av 18. juni 2004 som et kollektivt vederlag for erstatning for tidligere urett og misbruk begått mot romanifolket. Ekspertkomiteen forstår det slik at mandatet og bruken av fondet for tiden drøftes med representanter for romanifolket. Komiteen inviterer myndighetene til å avklare om mandatet for denne stiftelsen også omfatter spørsmål og om prosjekter for utarbeiding av bøker og språkmateriell også kan støttes.

b. respekt for det geografiske område for hvert regions- eller minoritetsspråk for å sikre at eksisterende eller nye administrative inndelinger ikke utgjør et hinder for fremmingen av det berørte regions- eller minoritetsspråk;

46. Siden forrige overvåkingsperiode har Tysfjord og Snåsa kommune vært innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Det er imidlertid ikke opprettet noen nye administrative inndelinger.

c. behov for besluttsom handling for å fremme regions- eller minoritetsspråk for å verne dem;

Kvensk

47. Etter at kvensk ble offentlig anerkjent som et eget språk, har norske myndigheter erkjent nødvendigheten av å opprette en språklig infrastruktur for kvensk, herunder standardisering av språket, utvikling av en grammatikk, ordbøker, lesebøker og undervisningsmaterieell. Norske myndigheter har i flere år bidratt med finansiering til kvensk språk og kultur, og i 2006 ble den øremerkede tildelingen økt for å opprette Kvensk språkråd. Rådet analyserer for tiden forskjellige strategier for å utvikle en infrastruktur for kvensk språk. Under besøket på stedet fikk ekspertkomiteen opplyst av representanter for kvensktalende at budsjettet tildelt til Kvensk språkråd ikke er tilstrekkelig for å dekke forskningsaktivitetene på kvensk.

48. Ekspertkomiteen fikk opplyst at til tross for den offentlige anerkjennelsen av kvensk som et eget språk, var situasjonen på grasrotplan uendret, og språket er fortsatt i en svært prekær stilling. Representanter for kvensk språk understreket også at det eksisterende lovverket ikke er tilpasset den endrede statusen til språket. Besluttsom handling er absolutt påkrevd ettersom kvensk hovedsakelig er et talespråk, og bare noen få hundre kvensktalende er i stand til å lese språket. Ekspertkomiteen innser at noen av tiltakene eller aktivitetene som er beskrevet i den fjerde periodiske rapporten, særlig de som Universitetet i Tromsø sto for, ble utført uten spesifikk økonomisk støtte. De kvensktalende kritiserte mangelen på en strukturert politikk for å styrke det kvenske språket.

49. I tillegg konstaterer ekspertkomiteen at kvensktalende er sporadiske og bor spredt. Kultursenteret i Porsanger er ikke tilgjengelig for et stort antall kvensktalende, og ekspertkomiteen har fått opplyst at det er ønske om å utvikle og forsterke et kultursenter nummer to, Kveenibaikka, som ligger i en annen region. Ekspertkomiteen inviterer myndighetene til å framsette sine kommentarer til dette i neste periodiske rapport.

50. I Regjeringens hvitbok om språkpolitikk er det listet opp følgende tiltak som Kultur- og kirke departementet vil søke å følge for kvensk språk:

- Departementet vil fortsette sitt arbeid for å beskytte og fremme kvensk språk.
- Departementet vil vurdere å invitere representanter for de kvensktalende, alle involverte departementer og representanter fra relevante faglige/akademiske

yrker/institusjoner til en nasjonal konferanse om revitalisering og styrking av kvensk språk.

- Departementet vil drøfte med ansvarlige instanser hvordan avisen Ruijan Kaiku kan utvikles og styrkes.
- Departementet vil tilrettelegge forholdene for å intensivere arbeidet med å samle inn og registrere [samiske og] kvenske stedsnavn.
- Departementet vil, når Kvensk institutts økonomi og mandat skal vurderes, særlig ta hensyn til behovet for å intensivere arbeidet med standardisering av kvensk språk.

51. Ekspertkomiteen inviterer myndighetene til å framlegge opplysninger i neste rapport om oppfølging av tiltakene nevnt i listen over.

Romani og romanes

52. I forrige evalueringsrapport (nr. 49-52) oppfordrer ekspertkomiteen myndighetene til å intensivere arbeidet for å beskytte og fremme romani og romanes, i samarbeid med brukerne av språkene, særlig på utdanningsområdet.

53. I de tidligere periodene har norske myndigheter formelt anerkjent behovet for besluttsom handling for å støtte språkene romani og romanes under møter med representanter for disse samfunnene, og det er gjort en innsats for å utvikle disse språkene, for eksempel ved å igangsette forskjellige prosjekter støttet av Kunstrådet og Kommunal- og regionaldepartementet.

54. I myndighetenes fjerde periodiske rapport (side 14-15) rapporterer myndighetene om et initiativ rettet mot barn av romanitalende reisende fra førskolenivå til ungdomsskolenivå. Det vellykkede forsøksprosjektet, som har vært i gang siden 2004, vil bli permanent fra 2009. Målet med dette prosjektet er å få barn av reisende til å gå på skolen, og styrke undervisningen i romanikultur i førskolen og skolen. Ekspertkomiteen setter pris på dette prosjektet, men konstaterer at det ikke omfatter opplæring i romani. Under besøket på stedet uttrykte representanter for romaniorganisasjonen som er involvert i prosjektet, ønske om å utvikle sitt språk og gjøre det tilgjengelig i undervisningen. Ekspertkomiteen inviterer de norske myndighetene til å vurdere denne anmodningen og gi støtte til utviklingen av undervisningsmaterieell for romani.

55. Ekspertkomiteen forstår det slik at svært viktige og vellykkede tiltak er blitt truffet med hensyn til skolegang for rombarn (se også nr. 103 under).

Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å intensivere arbeidet for å beskytte og fremme romani og romanes, i samarbeid med brukerne av språkene, særlig på utdanningsområdet.

Samiske språk
Lulesamisk

56. I den tredje overvåkingsperioden påpekte norske myndigheter at lulesamisk taper terreng i forhold til majoritetsspråket til tross for at det undervises i språket i barnehager og på skoler. Lulesamisk tales i få sosiale sammenhenger, og det høres ikke så ofte, selv ikke på lekeplassene i de samiske skolene. Isolerte samiske landdistrikter har vært utsatt for fraflytting, og befolkningen som er igjen, har til dels tatt i bruk norsk som hovedspråk. Ekspertkomiteen understreker i sin tredje evalueringsrapport: "For ti år siden var antall lulesamisktalende vesentlig høyere. Denne trenden har naturligvis en negativ innvirkning på framtidsutsiktene for lulesamisk" (se tredje evalueringsrapport om Norge, ECRML (2007) 3, nr. 42).

57. Norske myndigheter har i sin fjerde periodiske rapport (side 14-14) pekt på tiltak og verktøy for å fremme bruken av lulesamisk, som Árran-senteret, samt initiativer som har som mål å fremme bruken av lulesamisk i offentligheten, især gjennom utdanningssystemet. Ekspertkomiteen forstår det slik at undervisning i lulesamisk i hovedsak gis som fjernundervisning. Ifølge myndighetene tilbys lulesamisk fra førskolen og opp til høyskolenivå, med økende antall elever/studenter på alle nivåer, herunder innen yrkesrettet opplæring. Tysfjord kommune har vedtatt en handlingsplan for å beskytte og fremme lulesamisk.

58. Imidlertid gjorde ikke-statlige kilder ekspertkomiteen oppmerksom på det faktum at antall studenter ikke har økt, og at de uansett ikke ville bruke lulesamisk i dagliglivet, men bare på institusjoner. Derfor forstår ekspertkomiteen det slik at situasjonen, slik den er beskrevet i forrige evalueringsrapport, ikke har forbedret seg. Situasjonen for lulesamisk er fortsatt ekstremt vanskelig.

59. Ekspertkomiteen fikk også opplyst at Árran-senteret samarbeider med andre institusjoner som Sametinget, Samisk høgskole og Høgskolen i Bodø, med skoler og språkreir, særlig i Sverige. Men representanten for Árran-senteret understreket at dette samarbeidet må styrkes.

60. Ekspertkomiteen minner om at det er behov for målrettet innsats på mange områder, f.eks. med hensyn til mangel på lærere, manglende språkkunnskaper, forskning, media, litteratur, utvikling og produksjon av undervisnings- og læringsmaterieell for lulesamisk.

Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å øke innsatsen for å beskytte og fremme lulesamisk.

Sørsamisk

61. Norske myndigheter rapporterer også om en rekke initiativer og prosjekter i forbindelse med sørsamisk, særlig på området utdanning. Sametinget har blant annet støttet det vellykkede Elgå-prosjektet for å revitalisere språket⁶. I dag bruker barna i prosjektet

---

⁶ En rapport om Elgå-prosjektet er blitt offentliggjort i Diedut nr. 1/2007 "Sámisk språk i Svahken Sijte" av Samisk høgskole, Sámi Allaskuvla (www.Sámiskhs.no).

sørsamisk som kommunikasjonsspråk selv om foreldrene deres ikke snakker språket. I tillegg er det Sørsamiske kultursenteret som ligger i Snåsa i Nord-Trøndelag, et viktig kulturelt samlingspunkt for den sørsamiske kulturen. Aajege sørsamisk språksenter, som ble etablert på Røros i 2005, har mellom 2005 og 2009 organisert språkmøter med elever fra forskjellige nivåer (barnehage, grunnskole og ungdomsskole, videregående skole samt med ungdommer og voksne).

62. Under besøket på stedet fikk ekspertkomiteen opplyst at i 2008 drev Sametinget ett språkprosjekt på sørsamisk. Ekspertkomiteen har møtt språkkonsulenten som er engasjert i det sørsamiske språk- og kulturprosjektet, etter at Snåsa kommune hadde blitt innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Ekspertkomiteen setter pris på dette prosjektet, og inviterer norske myndigheter til å rapportere om framgangen i prosjektet i neste periodiske rapport.

63. Ekspertkomiteen fikk også opplyst at ett av emnene i stortingsmeldingen om samepolitikken er hvordan situasjonen for sørsamisk kan styrkes. Komiteen oppfordrer myndighetene til å rapportere om tiltakene som er planlagt i stortingsmeldingen, og om måten de ble gjennomført på.

64. Ekspertkomiteen har fått opplyst at Snåsa kommune i sørsamisk område ble innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk i 2008. Representanter for Sametinget antydte under besøket på stedet, at til tross for at det finnes tilgjengelige midler, er det få språkbrukere som søker. Ekspertkomiteen håper at innlemmelsen av en sørsamisk kommune i forvaltningsområdet for samisk språk og den påfølgende finansieringen, vil skape et bedre grunnlag for å beskytte og fremme sørsamisk.

Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å øke innsatsen for å beskytte og fremme sørsamisk, særlig på området utdanning.

Skoltesamisk (østsamisk)

65. Ekspertkomiteen viser til sin kommentar over om situasjonen for skoltesamisk, som er nærmest utdødd i Norge. Men tatt i betraktning ønsket fra språkbrukere om undervisning i språket, oppfordret ekspertkomiteen norske myndigheter til å undersøke om muligheter til samarbeid med Finland kan oppfylle dette behovet.

d. lettelse og/eller oppmuntring i bruken av regions- eller minoritetsspråk, muntlig og skriftlig, i privat og offentlig virksomhet;

Kvensk

66. Ekspertkomiteen viser til sin kommentar i den forrige evalueringsrapporten (nr. 53-57), og særlig behovet for å treffe hastetiltak for å styrke bruken av kvensk i offentligheten.

67. Norske myndigheter ga opplysninger om kulturprosjekter finansiert av myndighetene: en kvensk kulturfestival i Nordreisa kommune, sikring av opptak av talt kvensk (Linguistic and Cultural Heritage Electronic Network) og bruken av skriftlig kvensk i kommunale arkiver. På litteraturområdet har Norsk kulturråd støttet utgivelsen av de to første romanene

utgitt på kvensk. Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å øke støtten til kvensk kultur ytterligere, gjennom allmenne og/eller mer spesifikke finansieringsordninger.

68. Kvensk institutt samarbeider med Universitetet i Tromsø om å utvikle et teknisk underlag for en elektronisk ordbok for kvensk. Ekspertkomiteen fikk opplyst at det er nødvendig med ytterligere finansiering for å følge opp dette arbeidet.

69. På medieområdet understreket ekspertkomiteen i sin forrige rapport det umiddelbare behovet for egnede radioprogrammer på kvensk, særlig for barn og ungdom som for tiden lærer språket i skolen. Ekspertkomiteen konstaterte at det ukentlige 12-minutters radioprogrammet, som er kort og ikke oppfyller behovene til ulike kvenske lyttergrupper, nesten utelukkende sendes på standard finsk og ikke på kvensk. Ekspertkomiteen fikk opplyst at ettersom kvensk språk er anerkjent som et eget språk, skulle det holdes drøftelser mellom Norsk rikskringkasting (NRK) og representanter for de kvensktalende. Imidlertid er det ikke blitt sendt noen opplysninger til ekspertkomiteen, og under besøket på stedet ble komiteen gjort kjent med at denne situasjonen i praksis ikke er endret. Ekspertkomiteen oppfordrer derfor norske myndigheter til å treffe tiltak for å bedre situasjonen for kringkasting av kvensk.

Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å treffe passende tiltak for å bedre situasjonen for kringkasting av kvensk.

70. Når det gjelder skriftlige medier er ekspertkomiteen glad for å konstatere at tilskuddene som er gitt til avisen Ruijan Kaiku, ble økt i 2008 og 2009. Imidlertid er ekspertkomiteen bekymret over at bruken av kvensk i avisen ikke har økt tilsvarende.

71. Ekspertkomiteen er fortsatt bekymret over den lave forekomsten av kvensk i media generelt. Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å treffe tiltak for å øke forekomsten av kvensk, for eksempel gjennom opplæring av journalister.

72. Når det gjelder stedsnavn gir den siste endringen i lov om stadnavn bedre vern for kvenske stedsnavn, særlig ettersom forskriftene til loven trådte i kraft i januar 2007 (se s. 20 i rapporten). Myndighetene har imidlertid ikke rapportert om hvordan denne nye lovgivningen er blitt gjennomført i praksis for kvenske stedsnavn. Det ble rapportert til ekspertkomiteen at i praksis er ikke kvenske stedsnavn synlige på skilt utenfor Porsanger, og de brukes bare i noen få kart. Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å rapportere om den praktiske gjennomføringen i den nye forskriften.

Romani og romanes

73. Bruken av romani i det offentlige liv hemmes, ifølge myndighetene, særlig av enkelte romanitalendes motvilje mot å bruke språket offentlig.

74. Men under besøket på stedet uttrykte representanter for de romanitalende ønske om at språket, og ikke bare kulturen, skulle være en del av barnas opplæring. Det er bedt om støtte især for å utarbeide barnebøker (tegneserier o.l.). Ekspertkomiteen var glad for å konstatere at innenfor rammen av prosjektet "Romanifolket/tater - fra barn til voksen", er det gjort opptak av mange fortellinger som de reisende har fortalt, for bruk i førskole og grunnskole, og at de blir oversatt til romani. Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å støtte prosjektet for å gi ut en bok som omfatter disse intervjuene.

75. I den forrige rapporten konstaterte ekspertkomiteen at det ikke fantes noen mediepolitiske tiltak rettet spesielt mot romani og romaner. Romani- og romanestalende har tilgang til de samme støttetiltakene som andre minoritetsgrupper, og særlig Medietilsynets støtteordninger for lokalradioer og lokalaviser på minoritetsspråk. Imidlertid har ikke ekspertkomiteen fått opplysninger om støtte gitt med henblikk på å fremme romani og romaner i media. Det ser ikke ut til at situasjonen har endret seg.

Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å treffe tiltak for å øke forekomsten av romani og romaner i offentligheten.

Samiske språk

76. På kulturområdet har myndighetene underrettet ekspertkomiteen om at Norsk filminstitutt har ordnet teksting og dubbing av film på tre forskjellige samiske språk, særlig for barn og ungdommer. Lydversjonene er utført i samarbeid med NRK Sámi Radio og Sametinget. Våren 2007 utga Norsk filminstitutt den første DVDen med kortfilmer for barn, dubbet til nordsamisk, sørsamisk og lulesamisk.

Lulesamisk

77. Innlemmelsen av Tysfjord i forvaltningsområdet for samisk språk skaper et grunnlag for å styrke bruken av lulesamisk i offentligheten. Imidlertid ser det ut til at bruken av lulesamisk i en sosial kontekst og i hverdagen fortsatt er en viktig utfordring. Myndighetene bør undersøke mulighetene for å stimulere til bruk av lulesamisk, særlig utenfor institusjonene.

78. Hva angår bruken av lulesamisk i rettssaker, viser ekspertkomiteen til prosjekter utført av Justisdepartementet og Tana kommune om utarbeidingen av samisk juridisk terminologi innen strafferett og sivilprosess på nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk (se nr. 139 i forrige evalueringsrapport). Ekspertkomiteen inviterer myndighetene til å rapportere om resultatet av dette prosjektet i neste periodiske rapport.

79. Ekspertkomiteen setter pris på initiativet Divvun – et samisk korrekturverktøy som støttes av regjeringen og er et prosjekt under Sametinget. Det første digitale verktøyet for stavekontroll på lulesamisk og nordsamisk ble utgitt i desember 2007. På tidspunktet for besøket på stedet var dette prosjektet i første stadium, dvs. stavekontroll og orddeling for nordsamisk og lulesamisk.

80. Med hensyn til forvaltningsmyndighetenes bruk av lulesamisk, meldte ekspertkomiteen i siste overvåkingsperiode om problemene med å bruke lulesamisk i Tysfjord kommunestyre på grunn av manglende tolking-/oversettelsesmuligheter (ECRML (2007) 3, nr. 156). Norske myndigheter har ikke gitt noen opplysninger om denne saken i sin rapport. Under besøket på stedet underrettet representanter for Sametinget ekspertkomiteen om at det er mangel på lulesamiske oversettere og tolker. Når det gjelder i forhold til forvaltningen har ekspertkomiteen fått opplyst at det er mulig å bruke lulesamisk, men at folk i stor grad har en tendens til å bruke norsk. Ekspertkomiteen inviterer de relevante myndighetene til å komme tilbake til denne saken i neste periodiske rapport. Under besøket på stedet fikk

ekspertkomiteen opplyst fra representanter for Justisdepartementet at et spesielt avsnitt i politiets handlingsplan for språk- og kulturopplæring handler om lulesamisk og sørsamisk.

81. Regjeringen har siden 2003 godkjent tospråklige og trespråklige navn på lokale og regionale myndigheter på kvensk og nordsamisk. Under besøket på stedet fikk ekspertkomiteen opplyst at lulesamisk brukes på offentlige skilt og bygninger, og også i annonser i lokalaviser. Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å opplyse om dette i deres kommende rapport.

82. Norske myndigheter opplyste ekspertkomiteen om at i 2009 ville Kommunal- og regionaldepartementet oversette valgbrosjyrene ved lokal- og regionvalg til lulesamisk.

83. Når det gjelder media bemerket ekspertkomiteen i sin forrige evalueringsrapport at det finnes en strategiplan for 2007-2012 med henblikk på sending av daglige nyhetsprogrammer på lulesamisk og sørsamisk på radio. Ifølge norske myndigheter sendes det ukentlige TV-programmer på lulesamisk over hele landet på NRK1. Ekspertkomiteen ble også informert om at den lokale NRK-avdelingen i Tysfjord ble styrket i 2007, og dette bidro til en større variasjon i innhold og geografisk mangfold i samesendingene både på radio og TV. Men under besøket på stedet kritiserte representanter for de lulesamisktalende den lave forekomsten av lulesamisk på TV.

84. Når det gjelder trykte medier støtter norske myndigheter faste bidrag på lulesamisk i lokalavisen "NordSalten". Imidlertid fikk ekspertkomiteen opplyst under besøket på stedet at det bare er én side på lulesamisk, noe som ikke er i samsvar med behovene som de lulesamisktalende gir uttrykk for. Under besøket på stedet pekte representanter for de lulesamisktalende at synligheten av lulesamisk er utilstrekkelig.

Sørsamisk

85. I forrige overvåkingsperiode konstaterte ekspertkomiteen at situasjonen for sørsamisk var prekær. Ekspertkomiteen har fått opplyst at innlemmelsen av Snåsa kommune i forvaltningsområdet for samisk språk kan ha en positiv virkning på bruken av språket i den offentlige sfæren.

86. Hva angår bruken av sørsamisk i rettsaker, viser ekspertkomiteen til prosjekter utført av Justisdepartementet og Tana kommune om utarbeidingen av samisk juridisk terminologi innen strafferett og sivilprosess på nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk. Ekspertkomiteen inviterer myndighetene til å rapportere om resultatet av dette prosjektet i neste periodiske rapport.

87. Regjeringen har siden 2003 godkjent tospråklige og trespråklige navn på lokale og regionale myndigheter på kvensk og nordsamisk. Ekspertkomiteen er ikke blitt informert om hvorvidt Snåsa også har et offisielt navn på sørsamisk. Ekspertkomiteen oppfordrer derfor myndighetene til å opplyse om dette i deres kommende rapport. Under besøket på stedet ble ekspertkomiteen informert om at veiskilt og offentlige kontorer blir skiltet på sørsamisk.

88. Det ble rapportert om problemer i helsesektoren under besøket på stedet. Ekspertkomiteen fikk opplyst at man er i ferd med å etablere et NAV-kontor i Snåsa, som vil betjene hele regionen. Det er ikke klart for ekspertkomiteen om dette senteret også vil behandle helsesaker. Ekspertkomiteen inviterer norske myndigheter til å komme tilbake til

dette viktige aspektet i deres kommende rapport, i tillegg til å oppdatere opplysninger om kontoret.

89. Når det gjelder media bemerket ekspertkomiteen i sin forrige evalueringsrapport at det finnes en strategiplan for 2007-2012 med henblikk på å sende daglige nyhetsprogrammer på sørsamisk på radio. Norske myndigheter melder om at den lokale NRK-avdelingen i Snåsa ble styrket i 2007 og bidro til å øke forekomsten av sørsamisk både på radio og TV, og at ukentlige TV-programmer på sørsamisk sendes over hele landet på NRK1.

90. Under besøket på stedet fikk ekspertkomiteen opplyst av representanter for sørsamisktalende at et 15-minutters radioprogram sendes to ganger i uken, men at det ikke finnes – eller er svært lite – sørsamisk på TV.

91. Når det gjelder den trykte pressen har ikke ekspertkomiteen fått informasjon om noen forekomst av sørsamisk. Under besøket på stedet fikk ekspertkomiteen informasjon om at det finnes et periodisk kirkemagasin som kommer ut 4 ganger i året. Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å gi opplysninger om dette i neste periodiske rapport.

e. opprettholdelse og utvikling av forbindelser, på de felter som er omfattet av denne Pakt, mellom grupper som bruker et regions- eller minoritetsspråk og andre grupper i staten som benytter et språk brukt i en identisk eller lignende form, så vel som opprettelse av kulturelle forbindelser med andre grupper i staten som bruker forskjellige språk;

92. Ekspertkomiteen har ikke fått opplyst at det er opprettet noe slikt forum som planlagt gjennom denne forpliktelsen. Ekspertkomiteen har erfart at i andre land har slike fora spilt en positiv rolle når det gjelder å beskytte og fremme regions- eller minoritetsspråk, og vil derfor oppfordre myndighetene til å ta nye initiativer med henblikk på å opprette et slikt forum.

f. framskaffelse av egnede former og midler for undervisning og studier av regions- eller minoritetsspråk på alle passende nivåer;

Kvensk

93. Ekspertkomiteen viser til sin forrige rapport for en beskrivelse av undervisning i finsk og kvensk (se nr. 73-77). Selv om kvensk er blitt anerkjent som et eget språk, konstaterer ekspertkomiteen at tiltakene som norske myndigheter har truffet, i stor grad viser til opplæring i finsk. I den tredje overvåkingsperioden uttrykte Kunnskapsdepartementet den oppfatning at både de strukturelle lingvistiske forskjellene og de kulturelle og sosiale forhold som kjennetegner finsk og kvensk, kan gis tilstrekkelig oppmerksomhet innenfor dagens utdanningspraksis, og at kvensk bør bli tilstrekkelige nevnt i den nye læreplanen i finsk i grunnskole og videregående skole. I lys av dette oppfordret ekspertkomiteen myndighetene til å utarbeide en egen læreplan for kvensk i samarbeid med de kvensktalende.

94. I den fjerde periodiske rapporten er det gitt omfattende opplysninger om den nye reformen "Kunnskapsløftet", der en ny læreplan for finsk som andrespråk er blitt utformet, til dels basert på den felles europeiske referanserammen for språk (Common European Framework of Reference of Languages) (CEFR - se s. 10). Myndighetene melder dessuten om at mange kulturelle elementer fra kvensk er innlemmet i denne læreplanen.

95. Og til slutt, i stortingsmeldingen "Språk åpner dører", foreslår Kunnskapsdepartementet å videreutvikle samarbeidet mellom skoler og andre læremiljøer med partnerinstitusjoner i Finland og Sverige, å fortsette å utvikle nytt undervisningsmaterieell, i digitale eller andre former, på finsk og kvensk, og å utvikle lærerkompetansen i forbindelse med den nye læreplanen (se s. 11). Dette er imidlertid fortsatt på prosjektstadiet, og det er ikke klart for ekspertkomiteen om norske myndigheter har vedtatt noen konkrete tiltak for å iverksette denne stortingsmeldingen i praksis.

96. Ekspertkomiteen konstaterer derfor at rollen til kvensk innenfor utdanningssystemet er marginal, til tross for at kvensk er blitt anerkjent som et eget språk. Etter ekspertkomiteens mening er det behov for en spesiell læreplan for kvensk som et regions- eller minoritetsspråk i Norge.

97. Ekspertkomiteen viser også til anbefalingen vedtatt av Ministerkomiteen i forrige periode angående behovet for å forbedre undervisningen i/på kvensk på alle hensiktsmessige trinn. Med hensyn til den vanskelige situasjonen for kvensk i skolen, på grunn av mangelen på undervisningsmaterieell og lærere, oppfordret ekspertkomiteen myndighetene til å treffe tiltak for å forbedre situasjonen for kvensk språk på alle undervisningstrinn (se nr. 78-82 i siste rapport).

98. Det ble identifisert problemer på førskolenivå, og ekspertkomiteen oppfordret myndighetene til å treffe mer intensive tiltak for å skape muligheter for at barn kan få opplæring i språket på førskolenivå, i tråd med det nye rettslige rammeverket. På dette tidspunktet hadde regjeringen ikke gitt noen spesifikk støtte til barnehager der det brukes kvensk, til tross for at språkbrukerne har gitt uttrykk for ønsket om å opprette og utvikle kvenske barnehager, samt språkreir. Ifølge de opplysningene ekspertkomiteen har fått tilgang til, er barnehagen i Børselv, der kvensk ble bruk, stengt på grunn av manglende finansiering.

99. Når det gjelder grunnskolenivå og videregående nivå, med unntak av i Tromsø hvor det er tilgang på lærere, antydet Fylkesmannen i Troms til ekspertkomiteen at antallet elever som går på kurs i kvensk, er synkende.

100. Når det gjelder undervisningsmaterieell fikk ekspertkomiteen opplyst at den økonomiske støtten som myndighetene gir, særlig Finnmark fylke, opphørte i 2009.

101. Ekspertkomiteen inviterer norske myndigheter til å framlegge nøyaktige tall over antall barn som får kvenskundervisning på forskjellige nivåer.

Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å utarbeide en særlig læreplan i kvensk i samarbeid med de kvensktalende, og å forbedre situasjonen for kvensk på alle hensiktsmessige utdanningstrinn.

Romani og romanes

102. Ekspertkomiteen viser til beskrivelsen av situasjonen i forrige rapport (se nr. 91-94). Selv om ekspertkomiteen noterte tiltakene og prosjektene som ble utført for å forbedre situasjonen, bemerket den at verken romanes eller romani ble tilbudt som fag i skolene i Norge.

103. Etter anmodning fra ekspertkomiteen har myndighetene gitt informasjon om programmet som tilbys av Dronning Mauds minne (høgskole for førskolelærerutdanning) i tilknytning til Høgskolen i Sør-Trøndelag og en romaniorganisasjon. Dette programmet (som omfatter 10 skoler i 6 kommuner) fokuserer på skolegang for romanibarn med henblikk på å senke frafallsprosenten på førskolenivå og grunnskolenivå, men det tar ikke opp romanispråk spesielt. Under besøket på stedet møtte ekspertkomiteen representanter for romanisamfunnet som er involvert i prosjektet, og de understreket sitt ønske om å utvikle språket og kulturen, særlig innenfor utdanning. Det er særlig behov for bøker til undervisning i de reisendes historie og kultur. Fram til dagens dato finnes det ikke undervisningsmateriell på romani og romanes, og det finnes heller ingen tilbud om opplæring av lærere som ønsker å undervise i eller på disse språkene.

104. Ekspertkomiteen oppfordrer derfor myndighetene til å øke innsatsen i samarbeid med språkbrukerne for å utvikle alternative måter og hensiktsmessige former for opplæring i romani og romanes, og særlig å framstille hensiktsmessig undervisningsmateriell og tilby lærerutdanning.

Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å treffe tiltak for å utarbeide undervisningsmateriell og tilby lærerutdanning i romani og romanes.

Samiske språk

105. Når det gjelder opplæring i lulesamisk og sørsamisk viser ekspertkomiteen til den alminnelige presentasjonen som er gitt i de tidligere evalueringsrapportene (ECRML (2003)2 nr. 70 og ECRML (2007) 3, nr. 83-86).

Lulesamisk

106. I den tredje overvåkingsperioden konstaterte ekspertkomiteen at det skulle gis særlig finansiering og støtte til førskoleutdanning, som følge av at Tysfjord kommune var blitt innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk.

107. På tross av tiltakene som er truffet og innsatsen som er gjort i forrige overvåkingsperiode, uttrykte komiteen bekymring over vurderingen som er gjort av Sametinget, som konkluderte med at lulesamisk sto ovenfor utfordringer som især er knyttet til skole- og utdanningsområdet, og særlig når det gjelder mangelen på lærere og undervisningsmateriell.

108. Når det gjelder førskoleutdanning ble ekspertkomiteen under tredje overvåkingsrunde underrettet om at barnehager var blitt stengt av økonomiske årsaker. I henhold til opplysningene fremlagt for ekspertkomiteen under besøket på stedet, finnes det også en barnehage i Bodø, og en samisk barnehage i Drag (som drives av Árran-senteret), som spiller en viktig rolle for opplæring i lulesamisk som første- eller andrespråk. Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å gi en vurdering av situasjonen for førskoleutdanningen i lulesamisk i neste periodiske rapport.

109. Når det gjelder grunnskoleutdanning og videreutdanning tilbyr Árran-senteret fjernundervisning i lulesamisk som andrespråk. Ekspertkomiteen fikk opplyst at det er kommunene der elevene bor, som betaler for fjernundervisningen (se fjerde periodiske

rapport, s. 13). Det gis undervisning i lulesamisk både som første- og andrespråk. I henhold til stortingsmeldingen om språkopplæring, var det i skoleåret 2005/2006 29 elever som lærte det som førstespråk, og 27 som andrespråk. I skoleåret 2007/2008 var tallene henholdsvis 25 og 54.

110. Norske myndigheter antyder at det er en økning i tallet på elever/studenter på alle nivåer for lulesamisk (fra førskole til høyskolenivå, se s. 11). Men ekspertkomiteen ble informert under besøket på stedet at det ikke tilbys kurs i lulesamisk ved Samisk høyskole. Ekspertkomiteen inviterer myndighetene til avklare situasjonen og angi antall studenter i neste periodiske rapport.

Sørsamisk

111. Ekspertkomiteen viser til beskrivelsen av opplæringen i sørsamisk i forrige rapport (se nr. 87-90). Til tross for tiltakene som er truffet og innsatsen som er gjort, var komiteen bekymret over vurderingen som er gjort av Sametinget, som konkluderte med at sørsamisk sto ovenfor utfordringer som især er knyttet til skole- og utdanningsområdet, og særlig når det gjelder mangelen på lærere og undervisningsmateriell.

Førskole- og grunnskolenivå

112. Fra 1980 har et sørsamisk kultursenter (*Saemien Sijte*⁷) vært i drift i Snåsa i Nord-Trøndelag. Dette senteret er imidlertid ikke involvert i noen direkte undervisning i sørsamisk. I den forrige overvåkingsperioden ble ekspertkomiteen gjort kjent med at Kunnskapsdepartementet og Sametinget var rede til å drøfte mer permanente tiltak rettet mot førskoler i det sørsamiske distriktet i forbindelse med gjennomføring av en ny kompetanseplan for sektoren. Ekspertkomiteen setter pris på et slikt initiativ og ser fram til å motta flere opplysninger i neste periodiske rapport.

113. Norske myndigheter har gitt uttrykk for at den sørsamiske barnehagen og førskolen i Snåsa skal gi opplæring på sørsamisk. Ekspertkomiteen er blitt underrettet om språkmotiveringsprosjektet på Elgå⁸, som støttes av Sametinget og Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Dette prosjektet har vist en måte språket kan revitaliseres på. Ekspertkomiteen ønsker dette initiativet velkommen og er glad for å se at som resultat bruker barn sørsamisk som kommunikasjonsspråk, selv om foreldrene deres ikke snakker sørsamisk. I tillegg fikk ekspertkomiteen opplysninger om et treårig Intereg-prosjekt, støttet av EU, Sametinget og Fylkesmannen i Nordland, som startet i 2008. Som del av pensum skal elever på 10 og 11 år fra skoler i Norge og Sverige, som lærer sørsamisk, opprette kontakt og samarbeide på forskjellige prosjekter. Ett av prosjektene går ut på å delta på en språkleir i 3 uker.

Grunnskolenivå og videregående nivå

114. Aajege språksenter tilbyr opplæring i sørsamisk til 40 elever i grunnskole og videregående skole. I henhold til stortingsmeldingen om språkopplæring, var det i skoleåret 2005/2006 16 elever som lærte sørsamisk som førstespråk, og 81 elever lærte det som andrespråk. I skoleåret 2007/2008 var tallene henholdsvis 16 og 89 elever. Når det gjelder videregående nivå er sørsamisk fjernundervisning tilgjengelig som en fast ordning, og

---

⁷ www.saemiensijte.no

⁸ Det er kunngjort en rapport om Elgå-prosjektet i Diedut Nr. 1/2007 "Sámisk språk i Svahken Sijte" av Samisk Høgskole, Sámi Allaskuvla (www.Sámiskhs.no)

kommunene der elevene bor, betaler for fjernundervisningen. En komité utarbeider og koordinerer initiativene til sørsamisk fjernundervisning (se s. 13 i fjerde periodiske rapport). Aajege språksenter tilbyr opplæring i sørsamisk til 19 elever på videregående nivå, med studenter i 4 forskjellige kommuner.

115. Dessuten organiserte Fylkesmannen i Nordland en konferanse om sørsamisk utdanning i mars 2008, som samlet skoleeiere, lærere, førskolelærere og representanter fra høyere utdanning. Viktige emner ble tatt opp ved denne anledningen, som undervisningsmateriell, undervisningsmetoder og fjernundervisning, samt framtidig samarbeid på tvers av grensen mellom Norge og Sverige (se s.14 i fjerde periodiske rapport).

116. Under besøket på stedet understreket representanter fra Aajege språksenter flere utfordringer som de for tiden står overfor, særlig mangelen på lærere i sørsamisk, behovet for å utforme en standard læreplan i sørsamisk fra barnehage til voksenopplæring og behovet for å utarbeide egnet undervisningsmateriell. Dessuten vektla de at til tross for behovet for å oppdatere tilbudet på grunnskolenivå og videregående nivå etter Kunnskapsløftet i 2008, er det mange svakheter på som skyldes at det mangler undervisningsmateriell og en fullstendig læreplan i sørsamisk.

Skoltesamisk

117. Ekspertkomiteen viser til sine kommentarer over (nr. 16). Selv om ekspertkomiteen har fått opplyst at skoltesamisk er nesten utdødd i Norge, ble de under besøket på stedet underrettet om at foreldre ønsker at barna deres skal lære skoltesamisk i skolen. Ekspertkomiteen inviterer norske myndigheter til å finne måter å oppfylle behovet for opplæring i skoltesamisk på, for eksempel gjennom samarbeid med Finland.

Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å styrke arbeidet med sikte på å bedre utdanningen i lulesamisk og sørsamisk, særlig når det gjelder opplæring av lærere og utarbeiding av undervisningsmateriell.

g. framskaffelse av muligheter som setter de som ikke snakker et regions- eller minoritetsspråk og som bor i området hvor det brukes, i stand til å lære det dersom de ønsker det;

118. Det finnes språkopplæring for dem som ikke snakker sørsamisk og lulesamisk, men som ønsker å lære språket. Ekspertkomiteen ble også underrettet under besøket på stedet om et program utviklet av Universitetet i Tromsø for å lære nordsamisk til dem som ikke snakker språket. Ekspertkomiteen ønsker dette initiativet velkommen.

119. Ekspertkomiteen har fått opplyst at det tilbys kurs i kvensk ved Universitetet i Tromsø og at tilbudet også er åpent for ikke-morsmålsspråklige.

h. å fremme studier og forskning i regions- eller minoritetsspråk ved universiteter eller tilsvarende institusjoner;

Kvensk

120. Ekspertkomiteen viser til sine kommentarer fra den forrige overvåkingsperioden, og særlig den negative virkningen som skyldes mangelen på spesifikke forskningsprogrammer

og mangelen på opplæring i kvensk (se nr. 97). Undervisning og forskning er ifølge myndighetene tilgjengelig ved finskavdelingen av Universitetet i Tromsø, selv om ekspertkomiteen fikk opplyst under besøket på stedet at kurs i kvensk språk, litteratur og kultur ikke tilbys på permanent basis.

Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å treffe tiltak for å fremme [ENGELSK: PROMOTE] et fast tilbud om språkkurs i kvensk ved Universitetet i Tromsø.

Romani og romanes

121. I forrige overvåkingsperiode ble ekspertkomiteen underrettet om flere programmer som gjennomføres i samarbeid med de morsmålstalende, som ble støttet av norske myndigheter. Imidlertid bemerket ekspertkomiteen at til tross for disse initiativene, er det fortsatt en betydelig mangel på kvalifiserte personer til å utføre forskning på språket romani.

122. Ekspertkomiteen har ikke mottatt noen nye opplysninger om forskning og studier knyttet til romani og romanes ved universiteter eller andre institusjoner for høyere utdanning. Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å gi slike opplysninger i deres neste periodiske rapport.

Samiske språk

Lulesamisk

123. Når det gjelder lulesamisk viser norske myndigheter til det arbeidet som Árran-senteret har utført om samiske språkforhold, som medlem av University of the Arctic, som koordinerer arbeidet til Samiske institusjoners nordområdenettverk⁹ (se s. 13 i fjerde periodiske rapport). Senteret utfører forskningsprosjekter og utgir bøker, samt et vitenskapelig tidsskrift og tidsskriftet "Bårjås" årlig. I tillegg er Høgskolen i Bodø (Nordland) ansvarlig for å sørge for studiemuligheter i lulesamisk for framtidige lærere, og tilbyr alltid en valgfri halvårsenhet (30 ECTS-studiepoeng) i lulesamisk som del av sine allmenn- og førskolelærerutdanningsprogrammer (se s. 21 i fjerde periodiske rapport).

124. Under besøket på stedet fikk ekspertkomiteen opplyst at det var mangel på forskning i/på lulesamisk generelt. Ved Universitetet i Tromsø er det bare en mastergradsstudent i lulesamisk. Samisk høgskole tilbyr for tiden ikke studier eller forskning i/på lulesamisk.

Sørsamisk

125. Ekspertkomiteen fikk opplyst under besøket på stedet at Høgskolen Hamar tilbyr kurs for tospråklige språklærere, og at sørsamisklærere fra både Norge og Sverige deltar på kursene (se s.14 i fjerde periodiske rapport). Ekspertkomiteen oppfordrer norske myndigheter til å komme med flere opplysninger om dette tilbudet, herunder statistikk om antallet og profilen for lærere som har fått opplæring.

126. Ekspertkomiteen er ikke blitt underrettet om noen forsknings- eller studieprosjekter som for tiden utføres om sørsamisk språk. Under besøket på stedet fikk ekspertkomiteen

---

^{9 9} www.arran.no

opplyst at én student holder på med en doktorgrad i sørsamisk litteratur i Tromsø, og at en enkeltstående forsker arbeider med prosjekter angående sørsamisk sosiolingvistikk.

i. å fremme passende typer tverrnasjonale utvekslinger, på de felter som er omfattet av denne Pakt, for regions- eller minoritetsspråk som brukes i en identisk eller lignende form i to eller flere stater.

127. Ekspertkomiteen er blitt informert om en rekke utvekslinger og kontakter mellom brukere av del II-språk og språkbrukere fra naboland som bruker det samme eller lignende språk.

Paragraf 2

Partene forplikter seg til å fjerne, hvis de ikke allerede har gjort det, enhver uberettiget forskjell, utelukkelse, begrensning eller fortrinn i sammenheng med bruken av et regions- eller minoritetsspråk som har til hensikt å motvirke eller sette i fare opprettholdelsen eller utviklingen av et regions- eller minoritetsspråk. Vedtak av spesielle tiltak til fordel for regions- eller minoritetsspråk som tar sikte på å fremme likhet mellom brukerne av disse språkene og resten av befolkningen eller som tar tilbørlige hensyn til deres spesielle forhold anses ikke å være en diskriminerende handling mot brukerne av mer benyttede språk.

128. Ekspertkomiteen er ikke blitt gjort oppmerksom på problemer knyttet til denne forpliktelsen og viser til sin tidligere evalueringsrapport (jf. ECRML (2007) 3, nr. 108). Opprettelsen av Romanifolkets fond, som nevnt over under nr. 46, kan også være en positiv bidragsfaktor i så måte.

Paragraf 3

Partene forplikter seg til å fremme ved passende tiltak gjensidig forståelse mellom alle landets språkgrupper og i sær til å inkludere respekt, forståelse og toleranse i forhold til regions- eller minoritetsspråk blant målene for utdanning og opplæring innen landene, og til å oppmuntre massemedia til å tilstrebe samme mål.

129. Ekspertkomiteen er ikke blitt gjort oppmerksom på noen problemer knyttet til denne forpliktelsen og viser til sin tidligere evalueringsrapport, og særlig det vellykkede forsøksprosjektet som omfatter unge samer som besøker videregående skoler over hele landet for å øke kunnskapen om samisk kultur og identitet (jf. ECRML (2007) 3, nr. 109).

Paragraf 4

Når de fastlegger sin politikk med hensyn til regions- eller minoritetsspråk skal partene ta i betraktning de behov og ønsker som er uttrykt av de grupper som bruker slike språk. De oppmuntres til å etablere organer, om nødvendig, i den hensikt å bistå myndighetene med råd i alle saker vedrørende regions- eller minoritetsspråk.

130. Myndighetene framla ekspertkomiteens tredje evalueringsrapport til Sametinget og andre grupper av regions- eller minoritetsspråk, og rådførte seg med brukere av minoritetsspråk når de utarbeidet utkastet til den fjerde periodiske rapporten.

131. Ekspertkomiteen har mottatt klager fra representanter for kvensktalene angående utilstrekkelig samarbeid med myndighetene i saker som handler om å fremme og beskytte

kvensk språk. Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å framsette sine kommentarer til dette i neste rapport.

Paragraf 5

Partene forplikter seg til å anvende, mutatis mutandis-prinsippene nedfelt i ovenstående paragrafer 1 til 4 på ikke-territoriale språk. Imidlertid, så vidt angår disse språk skal art og omfang av de tiltak som skal treffes for å gi denne Pakt gyldighet fastsettes på en fleksibel måte idet det tas hensyn til behovene og ønskene til de grupper som benytter de berørte språk og med respekt for deres tradisjoner og karakteristika.

132. I Norges tilfelle betraktes romanes og romani som ikke-territoriale språk. Ved evaluering av språkenes situasjon under artikkel 7 paragraf 1 til 4, tok ekspertkomiteen hensyn til at prinsippene skulle anvendes mutatis mutandis.

3.2. Evaluering med hensyn til paktens del III

133. Når det gjelder nordsamisk ble de fleste forpliktelsene oppfylt i forvaltningsområdet for samisk språk i forrige overvåkingsperiode, unntatt i helsesektoren og med hensyn til bruk av samiske diakritiske tegn i IKT (informasjons- og kommunikasjonsteknologi). Denne konklusjonen kom fram på grunnlag av opplysninger innhentet gjennom rapporten og fra besøket på stedet, særlig med hensyn til kommunene Karasjok, Kautokeino, Nesseby, Porsanger og Tana.

134. Under denne overvåkingsperioden har ekspertkomiteen samlet inn mer spesifikk informasjon om bruken av nordsamisk i Kåfjord kommune. Ekspertkomiteen ble informert om det gode forholdet til Sametinget og tiltakene som er truffet for å stimulere til bruk av nordsamisk i denne kommunen. Komiteen setter især pris på arbeidet som er utført av Språksenteret, som har vært i drift fra 1994. Ája Samisk Senter i Kåfjord, hvor det finner sted kommunal virksomhet, huser også blant annet kontorene til NRK Sámi Radio og Sametinget. Senteret har utvidet flere ganger og planlegger nå en ny utvidelse som skal gi plass til et museum og et samisk bibliotek. Ekspertkomiteen inviterer myndighetene til å gi opplysninger om dette i den kommende rapporten.

135. En rapport fra 2000 om tospråklige tjenester i kommuneadministrasjonen i forvaltningsområdet for samisk språk peker på den spesielle situasjonen i Kåfjord, ettersom størsteparten av kommunepersonellet (80 %) ikke kunne kommunisere på samisk. Rapporten konkluderte med at Kåfjord trengte tolkings- og oversettelsesmuligheter for å kunne oppfylle sine forpliktelser i henhold til sameloven. En ny evalueringsrapport utarbeidet av et forskningssenter tilknyttet Universitetet i Tromsø (fra 2004) fastslo at den opprinnelige planen om å skape en tospråklig kommuneforvaltning generelt var blitt forkastet, og at norsk skulle være forvaltningsspråk, med samisk på anmodning. Innsatsen ble konsentrert om aktivt bruk av samisk i visse områder av forvaltningen: helse og sosialomsorg, kultur, undervisning og språkopplæring.

136. Selv om en rekke konflikter knyttet til gjennomføringen av språkreguleringen i sameloven er nevnt i Universitetet i Tromsøs evalueringsrapport fra 2004, er den generelle konklusjonen positiv: "Vi har vist at det har vært en betydelig økning i aktiviteten, både når det gjelder språkopplæring og ikke minst med hensyn til revitaliseringen av den sjøsamiske dagliglivskulturen. Etter 1990 har det vært ikke mindre enn en kulturell oppblomstring, som spenner fra barnehager og gjennom alle viktige institusjoner i samfunnet som håndverk, kunst, kultur og underholdning. Innlemmelsen av Kåfjord i henhold til sameloven, og ressursene som kommunen har mottatt, har ført til rekruttering av mange dyktige og entusiastiske personer som utfører aktivt arbeid i alle sektorer. Ikke alt har fungert som forventet, enten det er i offentlig forvaltning, barnehager eller skoler, men endringer skjer, og det er viktig å bemerke at det er en sterk tro blant de unge og de middelaldrende på at sjøsamisk språk og kultur er verdt å kjempe for, og at det er en viktig del av den sjøsamiske identiteten."¹⁰

137. Evalueringsrapporten fra 2007 fastslår at tilleggsopplysninger innhentet gjennom dette evalueringsarbeidet bekrefter konklusjonen fra 2004. Den konkluderer med at det har vært en

---

¹⁰ Pedersen, Paul and Asle Høgmo (2004): Kamp, krise og forsoning. Evaluering av samepolitiske tiltak i Kåfjord. Rapport nr. 4 2004. NORUT Samfunnsforskning. Tromsø.

positiv utvikling med hensyn til styrking av samisk språk og kultur, som ikke hadde vært mulig uten at Kåfjord hadde blitt innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Kravene til språkregulering i sameloven og den etterfølgende økonomiske støtten til tospråklighet i Kåfjord, bidro sterkt til å motvirke den språklige "fornorskingen" som fant sted ved ikrafttreddelsen av språkbestemmelsene i sameloven i 1992. Rapporten fra 2007 konkluderer klart med at uten øremerkede midler for tospråklighet, ville ingenting ha blitt gjort, i hovedsak på grunn av den svake stillingen til samisk og kommunens vanskelige økonomiske stilling.

138. Ekspertkomiteen konstaterer at til tross for den positive utviklingen som har funnet sted, ser nordsamisk ut til å bli brukt først og fremst i institusjoner i kommunen, og i mye mindre grad utenfor institusjonene.

139. I denne avdelingen vil ekspertkomiteen fokusere på problemområder i forbindelse med beskyttelsen og fremmingen av nordsamisk. Komiteen vil derfor ikke vurdere gjennomføringen av bestemmelser som ble oppfylt under tredje overvåkingsperiode, med unntak av forpliktelser der ekspertkomiteen har mottatt nye relevant opplysninger. Følgende bestemmelser vil ikke bli kommentert:

- Artikkel 8 paragraf 1 b iv, d iv, e ii, f ii, g, h, i
- Artikkel 9 paragraf 1 d
- Artikkel 9 paragraf 2
- Artikkel 10 paragraf 1 a iii, c
- Artikkel 10 paragraf 2, c, d
- Artikkel 10 paragraf 3 b
- Artikkel 11 paragraf 1 a iii, b i, c ii, e i, f ii, g
- Artikkel 11 paragraf 2
- Artikkel 12 paragraf 2, 3
- Artikkel 13 paragraf 2 e
- Artikkel 14 a og b

140. Med hensyn til ovennevnte bestemmelser gjentar ekspertkomiteen at de bør få anvendelse på hele forvaltningsområdet for samisk språk, og anmoder derfor myndighetene om å rapportere om hvordan disse forpliktelsene oppfylles når det gjelder kystområdet.

141. Endelig viser numrene og leddene i fet kursiv de forpliktelsene som er valgt av Norge.

Artikkel 8 – Utdannelse

142. Ekspertkomiteen inviterer norske myndigheter til å gi spesifikke opplysninger om alle forpliktelser i forbindelse med utdanning som er ratifisert av Norge i alle kommuner som omfattes av forvaltningsområdet for samisk språk, særlig kommunene Porsanger, Tana, Nesseby og Kåfjord, som ekspertkomiteen ikke har hatt anledning til å besøke under besøkene på stedet så langt.

143. Under besøket på stedet underrettet representanter for Sametinget ekspertkomiteen om at situasjonen for undervisning i samisk som andrespråk har forverret seg siden forrige overvåkingsperiode. I stortingsmeldingen om samisk utdanningspolitikk finnes det imidlertid et diagram som viser at i grunnskolen, i skoleåret 2005/2006, var det 947 elever som lærte samisk som andrespråk (nordsamisk 839, lulesamisk 27, sørsamisk 81), mens det i skoleåret 2007/2008 var 1 513 elever som lærte samisk som andrespråk (nordsamisk 1 370, lulesamisk

54, sørsamisk 89). Ekspertkomiteen inviterer norske myndighetene til å redegjøre for dette i neste periodiske rapport.

144. Ekspertkomiteen ble også underrettet av norske myndigheter under besøket på stedet at de hadde fått klager om at undervisningsmateriellet som var tilgjengelig på nordsamisk, ikke var tilpasset det nye Kunnskapsløftet. Ekspertkomiteen oppfordrer norske myndigheter, i samarbeid med relevante organer, til å håndtere dette problemet og finne nye måter å utarbeide egnet undervisningsmaterieell på nordsamisk på.

Paragraf 1

Med hensyn til utdanning forplikter partene seg, innenfor det territorium hvor slike språk brukes, i samsvar med situasjonen til hvert av disse språkene og uten prejudise for undervisningen av de(t) offisielle språk i staten, til å:

Førskoleutdanning

a.

- i. *gjøre tilgjengelig førskoleutdanning på de relevante regions- eller minoritetsspråk, eller*
- ii. *gjøre tilgjengelig en vesentlig del av førskoleutdannelsen på de relevante regions- eller minoritetsspråk, eller*
- iii. *gjennomføre et av tiltakene omtalt under ovenstående punkt (i) og (ii) i det minste for de elever hvis familier anmoder om det og hvis antall anses tilstrekkelig,*

145. Ekspertkomiteen anså denne forpliktelsen som oppfylt i forrige overvåkingsperiode (jf. ECRML (2001)6 nr. 58, ECRML (2003)2 nr. 90 og ECRML (2007)3 nr. 126). Imidlertid ble det konstatert at førskoleutdanning noen ganger var vanskelig, særlig i forbindelse med rekruttering og opplæring av personell på førskolenivå.

146. En ny barnehagelov trådte i kraft januar 2006, og det ble vedtatt en ny rammeplan for barnehager om gjennomføring av den nye lovgivningen. Ekspertkomiteen anmodet myndighetene om å gi flere opplysninger om gjennomføringen av den nye loven samt om kompetanseplanen for barnehagesektoren, herunder tiltak for å styrke samarbeidet med Sametinget på dette området.

147. I henhold til norske myndigheter er den ovennevnte rammeplanen blitt oversatt til nordsamisk, og en temabrosjyre om samisk kultur er blitt utarbeidet av departementet og sendt til alle barnehager i Norge. Ekspertkomiteen forstår det også slik at Sametinget vil utarbeide ytterligere tilsynsmaterieell.

148. Under besøket på stedet gjorde representanter for Utdanningsdepartementet ekspertkomiteen oppmerksom på utfordringene knyttet til overgangen mellom førskoleutdanning og grunnskole, samt frafallet av barn som får opplæring i samisk. De opplyste ekspertkomiteen om at det finnes en informasjonsbrosjyre for foreldre, om språkopplæring i samisk, og brosjyren er tilgjengelig på alle samiske språk.

149. Når det gjelder rekruttering av lærere på førskolenivå har departementet fastlagt en strategisk plan for å forbedre personellkompetansen i alle barnehager i Norge, og samarbeider med Sametinget, som har kompetanse til å kontrollere lærerkompetansen på dette nivået.

150. Ekspertkomiteen ønsker dette initiativet velkommen og anser forpliktelsen som oppfylt.

Videregående utdanning

c

- i. gjøre tilgjengelig videregående utdanning på de relevante regions- eller minoritetsspråk, eller*
- ii. gjøre tilgjengelig en vesentlig del av den videregående utdanning på de relevante regions- eller minoritetsspråk, eller*
- iii. innenfor den videregående utdanning sørge for undervisning i de relevante regions- eller minoritetsspråk som en del av pensumet, eller*
- iv. gjennomføre et av tiltakene omtalt under ovenstående punkter (i) og (ii) i det minste for de elever som, eller, hvor det er passende, hvis familier ønsker det i et antall som anses som tilstrekkelig;*

151. I sin forrige rapport anså ekspertkomiteen forpliktelsen som oppfylt, ettersom undervisningen på videregående nivå var tilfredsstillende i Finnmark, særlig i Karasjok og Kautokeino, og komiteen bemerket at det fantes noen skoler som tilbød undervisning i Troms. På dette tidspunktet påpekte Samisk språkråd at det ikke fantes videregående skoler utenfor Karasjok og Kautokeino som tilbød utdanning på samisk på mellomnivå, og kom med forslag for å forbedre adgangen til denne type utdanning for elevene samt bevisstgjøre foreldrene. Ekspertkomiteen ba også om opplysninger om den forventede nye samiske kursplanen på videregående nivå (jf. ECRML (2007)3 nr. 129).

152. I henhold til norske myndigheter er det utarbeidet en ny læreplan for samiske elever, "Kunnskapsløftet – samisk" av Utdanningsdirektoratet og Kunnskapsdepartementet i samarbeid med Sametinget. Læreplanen ble innført i forvaltningsområdet for samisk språk, og det er utviklet sytten parallelle kursplaner for spesifikke samiske emner. De fleste av disse kursplanene er nå i bruk i samisk grunnskole, ungdomsskole og videregående skole. Blant disse er språkplanen for samisk som andrespråk, basert på Den felles europeiske referanserammen for språk (Common European Framework of Reference for Languages).

153. Ekspertkomiteen anser denne forpliktelsen som oppfylt.

Universitetsutdanning og høyere utdanning

e ...

- ii. sørge for muligheter for studium av disse språkene som fag innen universitetsutdannelsen og den høyere utdanning;*

154. Ekspertkomiteen anså forpliktelsen som oppfylt i forrige overvåkingsperiode. Under besøket på stedet fikk ekspertkomiteen opplysninger om et nytt kurs ved Universitetet i Tromsø, der det undervises i nordsamisk som fremmedspråk. Undervisning i nordsamisk som fag ved Universitetet i Oslo er blitt endret til morsmålsopplæring. Samisk høgskole er nylig blitt slått sammen med Nordisk Samisk Institutt, og dermed er det skapt en institusjon som både omfatter lærerutdanning og forskning på forskjellige samiske fag. Ekspertkomiteen ønsker denne svært positive utviklingen velkommen.

155. Ekspertkomiteen anser forpliktelsen som oppfylt, og inviterer myndighetene til å framlegge informasjon om resultatene av denne utviklingen i neste periodiske rapport.

Paragraf 2

Med hensyn til utdannelse og hva angår andre områder enn de hvor regions- og minoritetsspråk tradisjonelt brukes, forplikter partene seg, dersom antall brukere av et regions- eller minoritetsspråk rettferdiggjør det, å tillate, oppmuntre eller sørge for undervisning på eller i regions- eller minoritetsspråket på alle passende utdannelsesnivåer.

156. Selv om ekspertkomiteen anså denne forpliktelsen som oppfylt i forrige periode, mente den også at det var rom for forbedringer, særlig når det gjelder mangelen på kvalifiserte lærere som kunne tilby undervisning i nordsamisk, og mangelen på undervisningsmateriell (se nr. 136). Ekspertkomiteen forstår det slik at storparten av språkundervisningen gis som fjernundervisning.

157. Ekspertkomiteen konstaterte dessuten at det var (og er fortsatt) utflytting av samisktalende fra Sameland til den norske hovedstaden. Ekspertkomiteen har ikke fått noen spesifikke opplysninger om antall samer som bor utenfor sameområdet, og hvorvidt deres språkbehov ivaretas. Mer generelt inviterer ekspertkomiteen vedkommende myndigheter fra den norske regjeringen og Sametinget til å samle inn pålitelige data om antall og fordeling av samisktalende og deres grad av språkkompetanse, for framtidig språkplanlegging (se også den tredje evalueringsrapporten om Finland ECRML (2007)7, nr. 29).

158. I den forrige overvåkingsperioden bemerket ekspertkomiteen at det var rom for forbedring med hensyn til førskoleutdanningen i Oslo og Tromsø. Ekspertkomiteen inviterer myndighetene til å klargjøre om det er oppnådd framgang når det gjelder tilgjengelighet.

159. Under besøket på stedet fikk ekspertkomiteen opplyst fra representanter for Sametinget, at på samme måte som det var gjort i 7 fylker over hele Norge, gjensto det fortsatt å inngå en avtale med Oslo by om muligheten til å lære samisk på førskolenivå.

160. Ekspertkomiteen klarer ikke å nå noen konklusjon om oppfyllelsen av denne forpliktelsen og ser fram til å motta en oppklaring angående situasjonen for samisk opplæring i Oslo i neste periodiske rapport.

Artikkel 9 – Domsmyndigheter

Paragraf 1

Partene forplikter seg til, med hensyn til de domsdistrikter hvor antall beboere som bruker regions- eller minoritetsspråk rettferdiggjør de tiltak som er spesifisert nedenunder, i samsvar med situasjonen til hvert enkelt av disse språkene og på den betingelse at bruken av de muligheter som er gitt av denne paragraf av dommeren ikke anses å hemme en forsvarlig rettspleie:

- a. *i straffesaker:*
  - i. *å sørge for at domstolene, etter anmodning fra en av partene, skal føre rettsforhandlingene på regions- eller minoritetsspråkene; og/eller*
  - ii. *å garantere den tiltalte retten til å bruke sitt regions- eller minoritetsspråk; og/eller*

- iii. *å sørge for at anmodninger og bevis, det være seg skriftlig eller muntlig, ikke skal anses som ikke godtagbart utelukkende fordi de er formulert på et regions- eller minoritetsspråk; og/eller*
- iv. *å fremlegge, etter anmodning, dokumenter i tilknytning til rettsforhandlinger på det relevante regions- eller minoritetsspråk, om nødvendig ved bruk av tolker og oversettelser uten at dette medfører ekstra omkostninger for de berørte personer;*

b i sivilsaker:

- i. *å sørge for at domstolene, etter anmodning fra en av partene, skal føre rettsforhandlingene på regions- eller minoritetsspråkene; og/eller*
- ii. *å tillate, når en prosederende part personlig må møte for retten, at han eller hun kan bruke sitt regions- eller minoritetsspråk uten derved å pådra seg ekstra omkostninger; og/eller*
- iii. *å tillate dokumenter og bevis å bli fremlagt på regions- eller minoritetsspråkene om nødvendig ved bruk av tolker og oversettelser;*

161. I tredje overvåkingsperiode anså ekspertkomiteen forpliktelsen som oppfylt, som resultat av arbeidet som norske myndigheter og Sametinget har gjort for å bedre adgangen til å bruke samisk ved domstolene (jf. ECRML (2007)3 nr. 137-142). Ekspertkomiteen bemerket særlig at opprettelsen av den tospråklige Indre Finnmark tingrett har hatt en positiv innvirkning på bruken av samisk i rettsforhandlinger. Norske myndigheter opplyste ekspertkomiteen at nordsamisk brukes i 20–25 % av sakene.

162. Samtidig konstaterte ekspertkomiteen at det var behov for å utvikle samisk juridisk terminologi på den ene siden, og å lære opp personale og juridiske fagpersoner generelt for å bedre bruken av samisk i domstolene på mer allment grunnlag (jf. også ECRML (2007)3, nr. 139 og 140). Med henblikk på dette bør Universitetet i Tromsø vurdere å tilby kurs i samisk juridisk terminologi. Økt rekruttering av samiske advokater, dommere eller aktorer kan også bidra til å løse problemene med bruk av samisk ved domstolene.

163. Norske myndigheter viser til arbeidet utført av Domstolsadministrasjon for å oversette informasjon knyttet til domstolene til nordsamisk, i samarbeid med Indre Finnmark tingrett, dvs. oversettelse av et nasjonalt nettsted for domstolene og oversettelse av maler for domstolenes elektroniske saksbehandlingssystem. Imidlertid er dette arbeidet komplisert på grunn av det faktum at nordsamisk ikke inneholder den juridiske terminologien som malen krever. Universitetet i Tromsø er for tiden i ferd med å utvikle en slik juridisk terminologi. Forhåpentligvis vil denne utviklingen hjelpe til med å løse disse problemene.

164. Ekspertkomiteen setter pris på disse initiativene og inviterer myndighetene til å komme tilbake til denne saken i neste rapport. Den oppfordrer også myndighetene til å rapportere om opplæringen av advokater og dommere i samisk språk og samisk juridisk terminologi.

165. Ekspertkomiteen innser at saker som omhandler innbyggere fra Kåfjord, normalt ikke hører inn under kompetanseområdet til Indre Finnmark tingrett, men under Nord-Troms tingrett og Hålogaland lagmannsrett. Ekspertkomiteen har ikke mottatt noen spesifikke opplysninger angående bruken av samisk i Nord-Troms tingrett, og oppfordrer myndighetene til å gi slike opplysninger i neste periodiske rapport.

166. Ekspertkomiteen anmoder også myndighetene til å ta opp igjen opplæringen av personale, advokater og alt relevant juridisk personell i nordsamisk juridisk terminologi. Ekspertkomiteen forstår det slik at Domstolsadministrasjonen for tiden vurderer utveksling av domstolens erfaringer med å behandle saker som omfatter samisktalende, og muligheten til å sette i gang tiltak for å styrke rekrutteringen av samisktalende advokater, i samarbeid med de juridiske fakultetene.

167. Ekspertkomiteen anser forpliktelsen som oppfylt hva angår Indre Finnmark tingrett. Ekspertkomiteen ber myndighetene om å gi mer informasjon om situasjonen i Kåfjord i neste periodiske rapport.

Paragraf 3

Partene forplikter seg til å gjøre tilgjengelige på regions- og minoritetsspråkene de viktigste nasjonale lovtekster og de som spesielt vedrører brukerne av disse språkene, med mindre de er fremlagt på andre måte.

168. Selv om ekspertkomiteen anså forpliktelsen som oppfylt i forrige periode, bemerket den at det var behov for å harmonisere oversettelsen av lovene og øke tilgjengeligheten til de oversatte tekstene (ECRML (2007)3 nr. 143-146).

169. Siden forrige overvåkingsperiode er forskrifter angående vern av naturen i Finnmark oversatt eller i ferd med å bli oversatt til nordsamisk av Miljøverndepartementet. Dette gjelder også avtalen mellom Sametinget og Miljøverndepartementet om retningslinjer for verneplaner i henhold til Naturvernloven.

170. Følgende forskrifter og vedtekter er oversatt til nordsamisk siden forrige overvåkingsperiode:

- Lov om psykisk helsevern og Lov om spesialisthelsetjenesten,
- Den nye barnehageloven (Lov nr. 64 av juni 2005),
- forslag til endringer i pressestøtten til samiske aviser (for ytterligere opplysninger, se under artikkel 11 nedenfor) ble sendt rundt for kommentarer i både norsk og samisk versjon,
- Kulturminneloven er blitt oversatt, og det er også planer om å oversette den nye Plan- og bygningsloven.

171. Ekspertkomiteen anser forpliktelsen som oppfylt.

Artikkel 10 - Administrative myndigheter og offentlige tjenester

172. Rapporten fra 2007, som ble bestilt av Kultur- og kirke departementet og utført av Nordisk Samisk Institutt, evaluerer gjennomføringen av de språklige forpliktelsene i sameloven. Den handler om kommune- og fylkesadministrasjon og om lokal statsadministrasjon, særlig innenfor helse- og sosialsektoren. Konklusjonen er at det har vært en positiv utvikling både i statlig, fylkesmessig og kommunal sektor. Uansett tyder tilgjengelig informasjon på at de fleste offentlige organer ikke oppfyller samelovens bestemmelser. Det største problemet ser ut til å være mangelen på samisk kompetanse blant personalet i disse organene. Imidlertid varierer dette i stor grad fra kommune til kommune i forvaltningsområdet for samisk språk, og fra et offentlig organ til et annet innenfor en bestemt

kommune. Rapporten slutter at det er et solid grunnlag for ytterligere arbeid for full gjennomføring av språkforpliktelsene i sameloven.

Paragraf 1

Innenfor statens administrative områder hvor antallet beboere som benytter regions- eller minoritetsspråkene rettferdiggjør de tiltak som er spesifisert nedenunder og i samsvar med situasjonen for hvert enkelt språk, forplikter partene seg, så langt dette er rimelig mulig, til å:

...

b. gjøre tilgjengelig for befolkningen alminnelig brukte administrative tekster og skjemaer på regions- eller minoritetsspråkene eller i tospråklige versjoner;

173. I ekspertkomiteens forrige rapport, anså den forpliktelsen som oppfylt, selv om tilgjengeligheten av administrative tekster på samisk kunne ha vært forbedret, særlig offentlige tekster som er oversatt til nordsamisk (jf. ECRML (2007)3 nr. 149-152).

174. I følge norske myndigheter er offentlig informasjon på nordsamisk tilgjengelig på den offentlige nettsiden til Regjeringen, www.regjeringen.no. Alle departementer har samiske versjoner av hjemmesidene, selv om mengden av opplysninger varierer noe.

175. Hva angår skattetjenester, understreker norske myndigheter at de fleste typer som kan være relevante, er blitt oversatt til nordsamisk. Selvangivelse og instruks for selvstendige næringsdrivende, privatansatte og pensjonerte skattebetalere har vært tilgjengelig på nordsamisk siden 2002, og det samme har forhåndsutfylte selvangivelser. Vedleggene til selvangivelsen for selvstendig næringsdrivende fås også på nordsamisk. Personer som leverer inn selvangivelse på nordsamisk, vil også motta skatteattest på samisk. Skjema for fødselsattest og bostedsbevis på nordsamisk er også tilgjengelig.

176. I tillegg har Øst-Finnmark politidistrikt sendt brev oversatt til nordsamisk til personer som er involvert i sivilsaker, tilsvarende rundt 200 "standardbrev". Ekspertkomiteen roser myndighetene for disse initiativene som etterlever forskriftene i sameloven og trykker den rettslige beskyttelsen til den samiske befolkningen.

177. Ekspertkomiteen anser denne forpliktelsen som oppfylt.

Paragraf 2

Med hensyn til de lokale og regionale myndigheter på hvis territorium antallet beboere som benytter regions- eller minoritetsspråk er slik at det rettferdiggjør de tiltak som spesifiseres nedenunder, forplikter partene seg til å tillate og/eller oppmuntre:

a bruken av regions- eller minoritetsspråk innen rammen av den regionale eller lokale myndighet;

b muligheten for brukerne av regions- eller minoritetsspråk til å fremlegge muntlige eller skriftlige henvendelser på disse språk;

...

e de regionale myndigheters bruk av regions- eller minoritetsspråk i debatter i deres forsamlinger, dog uten å utelukke bruken av statens offisielle språk;

f de lokale myndigheters bruk av regions- eller minoritetsspråk i debatter i deres forsamlinger, dog uten å utelukke bruken av statens offisielle språk;

g bruken eller innføringen, om nødvendig sammen med navnet på de(t) offisielle språk, av tradisjonelle og korrekte former av stedsnavn på regions- eller minoritetsspråk.

178. Følgende tall angående personer i kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk som behersker samisk, er blitt overlevert til ekspertkomiteen:

Kommune	Befolkning	% av befolkning som behersker samisk	% av kommune-personale som behersker samisk	% av kommune-personale som skriver samisk
Kautokeino	3068	95	80	40
Karasjok	2900	90	80	17
Porsanger	4400	(minst) 35	21	8
Tana	3050	50	48	18
Nesseby	965	75	40	14
Kåfjord	2300	46	26	7

179. Når det gjelder forpliktelsene i a) og b) anså ekspertkomiteen i sin siste evalueringsrapport at disse forpliktelsene var oppfylt, men komiteen anmodet likevel om ytterligere opplysninger om prosentandelen samisktalende medarbeidere i de lokale myndighetene (ECRML (2007)3 nr. 154-159). Ekspertkomiteen har mottatt de relevante opplysningene, se diagrammet over. Myndighetene angir i fjerde periodiske rapport at statistikken for samisk i Norges offisielle statistikk (D384) finnes på både norsk og nordsamisk.

180. Når det gjelder skattetjenestene angir Skattedirektoratet at et tilstrekkelig antall samisktalende skattefunksjonærer arbeider i de relevante kommunene, og oppfyller behovet for tolking til samisk. Det er også sendt opplysninger til underordnede kontorer hvor de oppfordres til å bruke profesjonelle tolker og tolketjenester når dette er nødvendig.

181. Når det gjelder politimyndigheten ba Vest-Finnmark politidistrikt Samisk høgskole om å opprette et kurs i nordsamisk og om samisk kultur for politidistriktets ansatte, og det startet høsten 2008. Ekspertkomiteen ser fram til å motta informasjon om dette program, særlig det som gjelder hvorvidt kurset fant sted, antall betjenter osv. Ekspertkomiteen fikk også opplyst at Norges Politihøgskole har styrket sin innsats for å rekruttere samisktalende, og nordsamisk brukes ved rekruttering i nordområdene.

182. Endelig er det to samisktalende tjenestemenn som arbeider ved Tromsø fengsel. Myndighetene understreker imidlertid at Kriminalomsorgen har opplevd problemer med å rekruttere samisktalende studenter til Kriminalomsorgens utdanningscenter. Kriminalomsorgen søker å sikre at det er et tilstrekkelig antall samisktalende fengselsbetjenter der det er mest behov for det.

183. Ekspertkomiteen berømmer myndighetene for disse tiltakene og oppfordrer dem til å følge opp denne innsatsen.

184. Når det gjelder forpliktelsene e) og f) i forrige overvåkingsperiode, anså ekspertkomiteen at praksisen i lokale forsamlinger varierer, og at norsk for eksempel ble brukt i Kåfjord, Porsanger og i fylkestinget i Troms (ECRML (2007)3, nr. 156). Problemer med

oversettelse ble også rapportert i kommunestyret i Tysfjord. Ekspertkomiteen understreket at disse kommunene bør oppmuntres til å treffe tiltak for å øke bruken av henholdsvis nordsamisk og lulesamisk. Ekspertkomiteen ser fram til å se ytterligere forbedringer, særlig når det gjelder innlemmelsen av Tysfjord i forvaltningsområdet for samisk språk.

185. Ekspertkomiteen ba også om opplysninger om anvendelsen av tospråklige navn i Troms (ECRML (2007)3, nr. 157). Ekspertkomiteen er glad for å fastslå at fra 1.7.2006 er det offisielle navnet på Troms fylke tospråklig, på norsk og nordsamisk ("Troms - Romssa"). Dessuten angir norske myndigheter at endret versjon av norsk lov av 18. mai 1990 nr. 11 om stadnavn trådte i kraft 1. januar 2006 og relevante vedtekter fra 1. januar 2007. I henhold til den nye loven har enkeltsamfunn og lokalsamfunn rett til å høres i beslutningsprosessen i forbindelse med stedsnavnenes ortografi, og man rådfører seg også med lingvister for å vurdere de aktuelle navnenes ortografi. Mer presist har det blitt satt inn en ny formålsparagraf som fastslår en særlig plikt til å sikre samiske stedsnavn, i samsvar med nasjonal lovgivning og internasjonale traktater.

186. Ekspertkomiteen anser disse forpliktelsene som oppfylt.

Paragraf 4

Med det for øye å iverksette de forordninger i paragrafene 1, 2 og 3 som de har vedtatt, forplikter partene seg til å treffe ett eller flere av følgende tiltak:

a oversettelse eller tolking etter behov;

187. Ekspertkomiteen vurderte i sin siste evalueringsrapport at forpliktelsen formelt var oppfylt, og at myndighetene burde treffe ytterligere tiltak for å tiltrekke studenter til opplæringsprogrammer for profesjonelle tolker (ECRML (2007)3, nr. 160-163).

188. Ekspertkomiteen viser til sine kommentarer nedenfor (under artikkel 13). Den minner om at tolkings- og oversettelsesmuligheter er nødvendige i forvaltningen og i offentlige tjenester. Det synes imidlertid å være mangel på profesjonelle tolker, og som påpekt ovenfor, er det i praksis ingen rekruttering av profesjonelle tolker. Ekspertkomiteen er blitt kjent med tilbudet fra høgskolen i Kautokeino om utdanning av tolker, men tydeligvis er det nesten ingen studenter som følger kursene. Representanter for Kunnskapsdepartementet opplyste ekspertkomiteen under besøket på stedet at Høgskolen i Oslo startet et kurs i norsk-samisk oversettelse i 2009. Ekspertkomiteen setter pris på dette initiativet og ser fram til å motta opplysninger i neste periodiske rapport om antallet studenter o.l.

189. Ekspertkomiteen anser at forpliktelsen fortsatt formelt er oppfylt, og inviterer myndighetene til å rapportere om tiltakene og resultatene av den nye strategien som er vedtatt for å tiltrekke studenter til opplæringsprogrammer for profesjonelle tolker.

Paragraf 5

Partene forplikter seg til å tillate bruken eller innføringen av etternavn på regions- eller minoritetsspråkene, etter anmodning fra de berørte.

190. I sin forrige evalueringsrapport anså ekspertkomiteen ikke denne forpliktelsen som oppfylt, og oppfordret norske myndigheter til å løse de praktiske problemene for å sikre at registrene godtar samiske navn i deres opprinnelige form (jf. ECRML (2007)3, nr. 164-169).

191. Ifølge opplysningene som de norske myndighetene har gitt, ble det vedtatt en standard for samiske tegn i datateknologi høsten 2007, med henblikk på at de fleste offentlige registre i Norge skulle bli i stand til å bruke samiske tegn innen utgangen av 2009. Samtidig erkjenner myndighetene at innføringen av samiske tegn fortsatt er et IKT-problem (informasjons- og kommunikasjonsteknologi) og at innføringen av nye standarder som støtter samiske tegn vil ta tid før samiske tegn er implementert i dette dataregisteret (se fjerde periodiske rapport, side 14).

192. Ifølge opplysningene som er mottatt under besøket på stedet, er det så langt ikke gjort noen endringer. Skattemyndighetene anerkjente dette problemet offisielt i januar 2008, men som angitt under besøket på stedet, er problemet fortsatt ikke løst.

193. Ettersom det ikke er gjort noen konkrete endringer i registeret så langt, opprettholder ekspertkomiteen sine tidligere konklusjoner og anser ikke denne forpliktelsen som oppfylt.

Ekspertkomiteen anmoder norske myndigheter innstendig om å påse at folkeregistrene og andre offentlige institusjoner godtar samiske navn i deres opprinnelige form.

Artikkel 11 – Media, og Artikkel 12 – Kulturaktiviteter og kulturanlegg

194. Alle forpliktelser i henhold til artikkel 11 og 12 er fortsatt oppfylt. Norske myndigheter ga ajourførte opplysninger om media på samisk og en rekke kulturaktiviteter (se s. 35-39 i fjerde periodiske rapport).

195. Når det gjelder media rapporterte norske myndigheter om forekomsten av samisk i offentlig og privat kringkasting samt i pressen. Det er framlagt interessante opplysninger med hensyn til ny teknologi: I 2007 flyttet NRK Sámi Radio sin Internett-tjeneste til nrk.no. Antall brukere har vokst raskt etter at tjenesten ble relansert i mars 2007. Gjennomsnittlig bruk per måned har økt fra under 14 000 enkeltbrukere til cirka 21 000 enkeltbrukere. NRK Sámi Radio retter nå innsatsen mot å bygge opp nettstedet som hovedplattform for nyhetsoppdateringer på både samisk og norsk.

196. Når det gjelder pressen har Kultur- og kirkedepartementet revidert forskriftene om pressestøtte til samiske aviser på grunn av det faktum at det var en betydelig budsjetøkning fra 2007 til 2008 (5 millioner NOK) og sammenslåing av to av de tre avisene som får slik støtte. Etter en offentlig høring og formelt samråd med Sametinget, vedtok departementet nye forskrifter 13. juni 2008. Endringene innebærer at en større andel av støtten vil gå til aviser som bruker samisk, og målet er å beskytte og fremme bruken av samisk språk i den offentlige sfæren.

197. Under besøket på stedet fikk ekspertkomiteen opplyst at en rekke studenter har søkt om plass på journalistopplæringen som tilbys av Samisk høgskole (60 søkere til 18 plasser). Ekspertkomiteen konstaterte også at det i Kåfjord kommune bør gjøres mer for kringkastingsmedier på nordsamisk. Komiteen inviterer myndighetene til å gi ytterligere opplysninger i neste periodiske rapport.

198. Når det gjelder kulturaktiviteter har myndighetene gitt opplysninger om prosjekter som støttes av Norsk kulturråd og Statens senter for arkiv, bibliotek og museum. I tillegg er

det gitt økonomisk støtte til filmfestivalen i Kautokeino og kulturfestivalen Riddu Riddu. Ekspertkomiteen har særlig merket seg den positive utviklingen til den samiske kulturfestivalen Riddu Riddu i Kåfjord.

Artikkel 13 – Det økonomiske og sosiale liv

Paragraf 2

Med hensyn til økonomiske og sosiale aktiviteter forplikter partene seg, i den grad de offentlige myndigheter er kompetente, innen det område hvor regions- eller minoritetsspråkene benyttes, og så langt som det er rimelig mulig, til å:

...
c sikre at sosiale omsorgsinstitusjoner så som sykehus, gamlehjem og hospitser gir mulighet til å motta og behandle på deres eget språk personer som benytter et regions- eller minoritetsspråk og som trenger pleie på grunn av dårlig helse, høy alder eller av andre grunner;

199. Ekspertkomiteen anså i den forrige evalueringsrapporten at denne forpliktelsen bare delvis var oppfylt, og oppfordrer myndighetene til å sikre at sosiale omsorgsinstitusjoner i praksis tilbyr pasientene mulighet til å kommunisere på samisk med helsepersonell (jf. ECRML (2007)3, nr. 174-180). Komiteen mente at tiltakene kunne treffes, særlig innføringen av flere undervisningstimer for samisk i utdanningen og opplæring i tjenesten av helsepersonell i forvaltningsområdet for samisk språk.

200. I sin fjerde periodiske rapport angir myndighetene at den foreslåtte samiske informasjonstjenesten for helse- og sosialtjenestene ikke er iverksatt, på grunn av at helsemyndighetene og Sametinget har ulike synspunkter på hvordan dette skal gjøres. Norske myndigheter erkjenner at det fortsatt er et problem i forbindelse med mangelen på tolketjenester ved sykehus, og at det er manglende interesse fra potensielle studenter. Sosial- og helsedirektoratet vurderer derfor å endre strategien, særlig ved å forsøke å oppfordre samisktalende til å følge grunnopplæring der de bor, i stedet for å følge et høyskoleprogram (Samisk høgskole i Kautokeino).

201. Selv om situasjonen gir noe grunn til bekymring, viser myndighetene også til det arbeidet som Fylkesmannen i Finnmark har utført med å rekruttere samiske allmennleger i Alta, Karasjok, Kautokeino, Porsanger og Tana (også tilgjengelig for pasienter fra Nesseby). For øyeblikket er det Kautokeino som ligger best an, idet det er to samisktalende leger og to ikke-samisktalende som lærer seg nordsamisk der.

202. Under besøket på stedet understreket representanter fra Sametinget at bortsett fra i to tospråklige kommuner, er situasjonen utilfredsstillende, og at fjernundervisning for kommunal helsesektor bør vurderes. Samtidig informerte norske myndigheter ekspertkomiteen om at i Porsanger, var det av 35 sykepleiere 9 som snakket samisk, og det er rekruttert noen samisktalende som er hjemmehørende i området, f.eks. en tannlege fra Tromsø. Siden september 2008 har det vært et fast tilbud om opplæring for sykepleiere i Porsanger. Ekspertkomiteen er glad for å se at 35 studenter er registrert. Myndighetenes mål er at en tolk skal være tilgjengelig på kort varsel når det ikke finnes samisktalende helsepersonell. Personellmangelen kan ikke løses på annen måte.

203. I Norge er kommunene formelt ansvarlig for helse- og omsorgstjenester og for rekruttering av helse- og omsorgspersonell. Sentralmyndighetenes mulige engasjement i

rekruttering av andre personellgrupper handler både om ressurser og det å finne en riktig framgangsmåte som overholder prinsippene for lokalt selvstyre. Saken er selvfølgelig enda mer ømtålig i kommuner som ligger utenfor forvaltningsområdet for samisk språk, der samiskbehovene kanskje ikke anerkjennes fullt ut av lokale administratorer og politikere. I 2006 opprettet norske helsemyndigheter et register angående behovene til enkeltpersoner som bruker eller kan bruke kommunale helsetjenester. Formålet med registeret (IPLOS) er hovedsakelig å støtte kommunene i fastslå type og omfang av helsetjenester som hver person skal motta, men også å utarbeide nasjonal statistikk. Opplysninger om registeret og brukernes rett til å få tilgang til sine personopplysninger, er oversatt til nordsamisk. Opplysninger om forskriften som gjelder retten til individuelle planer for pasienter når det er behov for langsiktige omfattende helsetjenester, er i ferd med å bli oversatt.

204. Ekspertkomiteen er glad for å konstatere at fra høsten 2007, har Helse- og sosialdirektoratet ansatt en samisktalende seniorrådgiver i samfunnsmedisin. Vedkommende fungerer som en reisende agent som fremmer samisk språk og samiske kulturhensyn innenfor tjenestene, gjennom nettverksbygging og kunnskapsoverføring rettet mot sykehus, kommuner, tilsynsmyndigheter og andre aktører i sektoren.

205. Ekspertkomiteen fikk opplysninger fra denne seniorrådgiveren om resultatet av en undersøkelse om det norske systemet for levering av helsetjenester på primærnivå og på sykehusnivå. Det er noe utilfredshet som følge av dårlig forståelse og kommunikasjon mellom de samiske pasientene og leverandørene av helsetjenester¹¹. Myndighetene erkjenner at en av de største utfordringene går ut på å øke personellens bevissthet omkring kulturen og språket til den samiske befolkningen, og at det er et problem å kommunisere. I praksis er ikke sykehus og leger i primærhelsetjenesten beredt på å ta imot samiske pasienter, og det er ikke iverksatt noen tiltak for å ha en tolk til stede. Ekspertkomiteen er bekymret over nyere tiltak vedtatt av mange sykehus i Norge for å redusere budsjettutgiftene til tolker.

206. Ekspertkomiteen mener at det kan treffes tiltak, særlig innføringen av flere undervisningstimer for samisk i utdanningen og opplæring i tjenesten av helsepersonell i forvaltningsområdet for samisk språk. I henhold til seniorrådgiveren må Helse- og omsorgsdepartementet legge sterkere press på og gjøre midler tilgjengelige for de regionale helsemyndighetene og kommunene for å øke kunnskapen om samisk kultur blant alle leverandører av helsetjenester. Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å gjøre dette og å anvende den eksisterende lovgivningen.

207. Ekspertkomiteen anser derfor at forpliktelsen fortsatt bare delvis er oppfylt.

Ekspertkomiteen anmoder myndighetene innstendig om å påse at institusjoner innen sosialomsorgen i praksis gir pasientene mulighet til å kommunisere med helsepersonell på samisk.

¹¹ Se også Tove Nystad "Sámi speakers are less satisfied with general practionners's services" (Samisktalende er mindre fornøyd med legetjenestene), Nystad T, Melhus M, Lund E, Internationals Journal of Circumpolar Health IJCH 2008, 67 (1).

Kapittel 4 – Konklusjoner og forslag til anbefalinger

4.1 Ekspertkomiteens funn i fjerde overvåkingsperiode

Generelle forhold

A. Ekspertkomiteen roser norske myndigheter for et fremragende samarbeidsnivå og takker særlig for forberedelsen og organiseringen av besøket på stedet. Dette gjorde det mulig for ekspertkomiteen å oppnå presise og relevante opplysninger om den politiske og rettslige utviklingen med hensyn til å fremme og beskytte regions- eller minoritetsspråk i Norge. Ekspertkomiteen roser spesielt norske myndigheter for deres fortsatte arbeid for ytterligere å forbedre gjennomføringen av pakten i Norge.

B. Sameloven definerer forvaltningsområdet for samisk språk som et område der konsentrasjonen av samisktalende berettiger særlige tiltak. Dette området omfatter fra begynnelsen av kommunene Karasjok, Kautokeino, Nesseby, Porsanger, Tana og Kåfjord, der nordsamisk brukes. Ekspertkomiteen har i sin forrige rapport ansett forvaltningsområdet for samisk språk som det området der del III får anvendelse, og følgelig behandlet nordsamisk som et del III-språk. Siden 2006 og 2007 har henholdsvis den lulesamisktalende kommunen Tysfjord og den sørsamisktalende kommunen Snåsa blitt innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Det er behov for å avklare om innlemmelsen av Tysfjord og Snåsa i forvaltningsområdet for samisk språk også betyr at paktens del III får anvendelse på lulesamisk og sørsamisk i disse områdene.

C. Norge samler ikke inn offisiell statistikk over brukere av regions- eller minoritetsspråk. Tallene som ekspertkomiteen har tilgang til, er bare grove anslag, og nyere undersøkelser viser at de faktiske tallene kan være høyere. Mangelen på pålitelige statistiske data begrenser norske myndigheters muligheter til å planlegge og treffe egnede tiltak for å beskytte og fremme Norges regions- eller minoritetsspråk. Denne mangelen gjør også regions- eller minoritetsspråkene mindre synlige i Norge. Det kunne utvikles metoder, på et vitenskapelig grunnlag og i samarbeid med dem som taler språkene, som tar hensyn til privatlivet og den personlige integritet samtidig som de gir mer pålitelige opplysninger om antall brukere av regions- eller minoritetsspråk.

Oversikt over situasjonen for regions- eller minoritetsspråk

Del III-språk

D. I den grad det gjelder nordsamisk, er de fleste forpliktelsene oppfylt. Norske myndigheter og Sametinget bør videreføre innsatsen for å opprettholde denne utviklingen. Med hensyn til rettsforhandlinger og lokal og regional forvaltning, er det fortsatt nødvendig med innsats for å lære opp eller rekruttere personell som behersker relevant juridisk og administrativ terminologi på nordsamisk. Det er også behov for ytterligere tiltak for å tiltrekke studenter til opplæringsprogrammer for profesjonelle tolker.

E. Når det gjelder helsesektoren og sosiale tjenester er det fortsatt ikke nok ansatte i offentlige tjenester som behersker nordsamisk i tilstrekkelig grad til å oppfylle behovet til språkbrukerne.

F. Ekspertkomiteen har blitt opplyst om visse initiativer angående bruken av samiske navn i deres opprinnelige form av nasjonale folkeregistre og andre offentlige institusjoner. Imidlertid er det for tiden fortsatt ikke mulig å bruke samiske navn i deres opprinnelige form i disse registrene.

Del II-språk

G. Norske myndigheter har anerkjent kvensk som et eget språk. Språket befinner seg i en prekær situasjon og derfor er det behov for besluttsom handling for å beskytte og fremme det. Et viktig første skritt er tatt gjennom opprettelsen av Kvensk språkråd. Rådet har allerede satt i gang arbeidet med standardisering av kvensk. En omfattende og strukturert politikk for kvensk vedtatt i samarbeid med de kvensktalende, ville være et naturlig grunnlag for et slikt arbeid. Det er nødvendig med omgående innsats for å bedre undervisningen på/i kvensk på alle aktuelle trinn, herunder utvikling av et eget kvenskpensum, og endelig økning av bruken av kvensk innenfor den offentlige sfæren, særlig innenfor kringkasting.

H. Innlemmelsen av Tysfjord kommune i forvaltningsområdet for samisk språk vil styrke beskyttelsen og fremmingen av lulesamisk i framtiden, ettersom innlemmelsen også betyr at det tildeles ytterligere statlig finansiering. Kultursenteret Árran i Tysfjord er et viktig redskap for å fremme lulesamisk, særlig innenfor utdanning og offentlige institusjoner. Språket befinner seg imidlertid fortsatt i en vanskelig stilling. Det er behov for ytterligere besluttsom handling, særlig på utdanningsområdet, der rekruttering av kvalifiserte lærere og det å skaffe til veie egnet undervisningsmaterieell har høyeste prioritering. Det er nødvendig med nyskapende tiltak for å stimulere bruken av lulesamisk i hverdagslivet. De gode kontaktene med lulesamisktalende i Sverige bidro positivt til å fremme språket.

I. Innlemmelsen av Snåsa kommune i forvaltningsområdet for samisk språk vil styrke beskyttelsen og fremmingen av sørsamisk i framtiden, ettersom innlemmelsen også betyr at det tildeles ytterligere statlig finansiering. Imidlertid tales sørsamisk av et fåtall personer som er spredt over et stort område. Språket er i en særdeles prekær situasjon, og det haster med å treffe en rekke tiltak dersom språket skal overleve som et levende språk i Norge. Det er blitt opprettet en del institusjoner med henblikk på å beskytte og fremme sørsamisk, som Aajege på Røros og "Saemien Sijte" i Snåsa. Når det gjelder utdanning er ekspertkomiteen imponert over resultatene som er oppnådd gjennom Elgå-prosjektet på førskolenivå. Imidlertid er det fortsatt behov for besluttsom støtte og nyskapende løsninger på alle utdanningsnivåer. Samarbeidet med sørsamisktalende i Sverige bidrar også til å fremme språket.

J. Romani og romanes er beskyttet som ikke-territoriale språk i henhold til pakten. Begge er fremdeles i høy grad fraværende fra det offentlige liv i Norge. På utdanningsområdet er det fremdeles store problemer, ettersom det verken undervises i romani eller romanes som fag i skolen.

4.2 Forslag til anbefalinger på grunnlag av resultatene fra fjerde overvåkingsperiode

Ekspertkomiteen, idet den anerkjenner det arbeidet norske myndigheter har gjort for å beskytte regions- eller minoritetsspråk som brukes i landet, har i sin evaluering valgt å konsentrere seg om noen av de viktigste manglene ved gjennomføringen av pakten. Anbefalingene som ekspertkomiteen har framlagt for Ministerkomiteen, bør imidlertid ikke fortolkes slik at de svekker relevansen av andre, mer detaljerte observasjoner som finnes i rapporten, som fortsatt er gyldige i kraft av seg selv. Anbefalingene foreslått av ekspertkomiteen, er formulert i samsvar med dette.

Ekspertkomiteen opprettet ved Europeisk pakt om regions- eller minoritetsspråk, i samsvar med artikkel 16 paragraf 4 i pakten, foreslår på grunnlag av opplysningene som denne rapporten inneholder, at Ministerkomiteen framsetter følgende anbefalinger til Norge.

Ministerkomiteen anbefaler –

i samsvar med artikkel 16 i Europeisk pakt om regions- eller minoritetsspråk,

under henvisning til ratifikasjonsdokumentet framlagt av Norge 10. november 1993,

etter å ha vurdert ekspertkomiteens evaluering av pakten med hensyn til Norges anvendelse av pakten,

samtidig som den tar hensyn til at denne evalueringen er basert på opplysninger framlagt av Norge i fjerde periodiske rapport, tilleggsopplysninger framlagt av norske myndigheter, opplysninger framlagt av organer og foreninger som er lovlig etablert i Norge samt opplysninger som ekspertkomiteen har fått under besøket på stedet, og

at norske myndigheter tar hensyn til alle merknadene fra ekspertkomiteen, og særlig:

1. sikrer at institusjoner innen sosial- og helseomsorgen innenfor forvaltningsområdet for samisk språk tilbyr tjenester på nordsamisk,
2. avklarer statusen for lulesamisk og nordsamisk i forhold til del III i pakten,
3. viderefører sin innsats for å sørge for undervisning i/på lulesamisk og sørsamisk, herunder utviklingen av undervisningsmateriell og lærerutdanning,
4. viderefører sin innsats for å beskytte og fremme kvensk, særlig innenfor utdanning og innenfor kringkastingsmedia,
5. treffer tiltak for å utforme språkundervisning i romani og romanese i samarbeid med de romani- og romanestalende.

Vedlegg I: Ratifikasjonsdokument

Norge:

Deklarasjoner i ratifikasjonsdokumentet deponert 10. november 1993 – original på engelsk

Vi forplikter oss til å gjennomføre bestemmelsene i paktens del I, II, IV og V i pakten, og i tillegg i samsvar med artikkel 2 paragraf 2, bestemmelsene i følgende artikler, paragrafer og underparagrafer i paktens del III:

I artikkel 8:

Paragraf 1, underparagraf a (iii), b (iv), c (iv), d (iv), e (ii), f (ii), g, h, i
Paragraf 2

I artikkel 9:

Paragraf 1, underparagraf a (i-iv), b (i-iii), d
Paragraf 2, underparagraf a
Paragraf 3

I artikkel 10:

Paragraf 1, underparagraf a (iii), b, c
Paragraf 2, underparagraf a, b, c, d, e, f, g
Paragraf 3, underparagraf b
Paragraf 4, underparagraf a
Paragraf 5

I artikkel 11:

Paragraf 1, underparagraf a (iii), b (i), c (ii), e (i), f (ii), g
Paragraf 2

I artikkel 12:

Paragraf 1, underparagraf a, d, e, f, g, h
Paragraf 2
Paragraf 3

I artikkel 13:

Paragraf 2, underparagraf c, e

I artikkel 14:

Underparagraf b

Ovennevnte paragrafer og underparagrafer får anvendelse på det samiske språk i samsvar med artikkel 3 paragraf 1.

Periode som omfattes: 1.3.1998 -

Erklæringen ovenfor berører artikkel: 10, 11, 12, 13, 14, 2, 3, 8, 9